

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного публічного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Правовий статус BITCOIN bitcoin в ЄС та третіх країнах

Студентки 2 курсу, 11 м групи,
спеціальності 081 «Право»,
спеціалізації «Міжнародне право»

Юрчук Анни Андріївни

Науковий керівник
к.ю.н., професор

Анцелевич Герольд
Олександрович

Гарант освітньої програми
д.ю.н., доцент

Дешко Людмила Миколаївна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА BITCOIN.....	8
1.1. Історія виникнення та становлення bitcoin як однієї із криптовалют світу.....	8
1.2. Поняття та фінансово-правова природа bitcoin.....	15
1.3. Особливості застосування та конвертування bitcoin.....	22
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБІГУ BITCOIN В ЄС ТА ТРЕТІХ КРАЇНАХ.....	32
2.1. Правовий статус bitcoin в ЄС та третіх країнах.....	32
2.2. Фінансово-правове регулювання обігу bitcoin в ЄС та третіх країнах.....	44
2.3. Особливості зростання курсу bitcoin в ЄС та третіх країнах.....	59
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2.....	64
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІСНУВАННЯ, ЗАСТОСУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ BITCOIN В КРАЇНАХ ЄС ТА ТРЕТІХ КРАЇНАХ.....	67
3.1. Вплив зростання чи зниження вартості bitcoin на економіку країн ЄС та третіх країн.....	67
3.2. Нормативно-правове регулювання bitcoin у країнах ЄС та третіх країнах: проблеми та можливі шляхи їх вирішення.....	70
3.3. Правовий статус bitcoin в Україні як країни-кандидата в члени ЄС.....	73
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3.....	76
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Можемо стверджувати, що станом на сьогодні жоден із органів Європейського Союзу не прийняв спеціальних правил щодо регулювання криптовалютної діяльності в цілому та bitcoin зокрема. Однак переважна більшість держав-членів ЄС здійснюють правове регулювання валютного бізнесу, в тому числі і криптовалютного. Крім того, деякі держави все ж таки мають законодавчі норми в чинному національному законодавстві держави щодо правового регулювання bitcoin, в той час як інші держави законодавчо взагалі обіг bitcoin не регулюють.

Варто також зазначити, що хоча в деяких країнах обіг bitcoin і регулюється, однак дане регулювання обмежується виключно застосуванням: звітів, попереджень, прес-релізів, інформаційних довідок, які видаються центральними банками або іншими регуляторними органами, які не мають обов'язкового порядку. Що в свою чергу ніяким чином не обмежує дії суб'єктів обігу bitcoin як на національному рівні, так і на міжнародному.

У законодавстві ЄС правове регулювання криптовалютних операцій, в тому числі і bitcoin, розглядається в рамках здійснення політики протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму. У 2016 році Європейська комісія запропонувала встановити додаткове регулювання для криптовалютних бірж і компаній, що надають користувачам bitcoin-гаманці. Зокрема, йдеться про обов'язкову реєстрацію або ліцензування діяльності криптовалютних бірж, які здійснюють обмін криптовалюти на фіатні гроші, а також дане зобов'язання поширювалось на компанії, що надають користувачам bitcoin-гаманці.

Фіатні гроші або фідучіарні гроші - це тип грошей або валюти, цінність яких походить не від власної вартості або гарантії обміну на золото або іншу валюту, а від державного наказу (fiat) використання їх як засобу платежу.

Тому, оподаткування криптовалютних операцій здійснюється відповідно до національного законодавства держав-членів Європейського

Союзу. Винятком є податок на додану вартість (далі - ПДВ), оскільки в листопаді 2015 року Європейський суд (European Court of Justice) виніс рішення, відповідно до якого операції з купівлі та продажу криптовалюти за фіатні гроші податком не обкладаються. В Директиві ЄС 2015/8493 замість терміну «криптовалюта» (в сучасному світі їх налічується більше тисячі: Bitcoin, Litecoin, Ripple та ін.) використовується термін «віртуальна валюта». Крім того, вона почала розглядатися як один із засобів платежу [1].

Так, у Великій Британії bitcoin розглядається як унікальна комбінація цифр, отриманих у результаті застосування складних математичних алгоритмів. У Гонконгу в листопаді 2013 року CEO Управління грошового обігу Гонконгу Норман Чан зазначив, що bitcoin є віртуальним товаром, а не засобом платежу [50].

Нині в абсолютній більшості країн bitcoin кваліфікується як нематеріальний актив або товар, найчастіше bitcoin не виступає законним платіжним засобом. Проте, в таких країнах як: Велика Британія, країни ЄС, Австралія, Канада, США, Японія, операції з використанням bitcoin порівнюються до бартерних операцій.

Якщо ж розглядати нашу державу, то правовий статус bitcoin на даний час не визначено та законодавчо не закріплено. Фінансові регулятори відповіді на питання щодо правової природи не дають, заявляючи лише, що складна правова природа bitcoin не дозволяє визначити його ні грошовими коштами, ні валютою, ні платіжним засобом іншої країни, ні валютними цінностями, ні електронними грошима, ні цінними паперами, ні грошовим сурогатом.

Тому вищенаведене зумовлює необхідність комплексного дослідження правової природи bitcoin та визначення правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах. Теоретичне осмислення цієї проблеми та визначення шляхів її вирішення на законодавчому рівні сприятиме законному використанню bitcoin в Україні.

За останні кілька років опубліковано чимало робіт, присвячених питанням криптовалюти в цілому, а також bitcoin зокрема, але в них досліджувалися переважно порівняльний та статистичний аналіз використання bitcoin на міжнародному рівні в безлічі країн світу. У зв'язку з цим можемо стверджувати, що комплексне дослідження обраної теми щодо правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах є актуальною та необхідною передусім для України, а також інших держав світу.

Загальнотеоретичну основу дослідження становлять праці таких вчених, як: П. Вінї, А. Дамодарана, І. Дороніна, М. Капланова, М. Кейсі, М. Поппера, Г. Хильмана, О. Шарова, С. Щербака, Р. Янковського та інших. У своїх працях науковці-спеціалісти переважно розглядали порівняльний та статистичний аналіз використання bitcoin на міжнародному рівні в безлічі країн світу, а також переваги та недоліки такого використання.

В цілому ж отриманий рівень вивчення проблеми слід визнати недостатнім, адже ряд проблемних питань не досліджується або ж досліджується недостатньо глибоко. Тому, існує потреба в комплексному дослідженні правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах з урахуванням сьогодення, що і становить актуальність обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розгляді правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах та розробці пропозицій щодо його визначення.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- 1) охарактеризовано історію виникнення та становлення bitcoin як однієї із криптовалют світу;
- 2) визначено поняття та фінансово-правову природу bitcoin;
- 3) виокремлено особливості застосування та конвертування bitcoin;
- 4) здійснено загальну характеристику правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах;
- 5) охарактеризовано фінансово-правове регулювання обігу bitcoin в ЄС та третіх країнах;

6) досліджено особливості зростання курсу bitcoin в ЄС та третіх країнах;

7) розглянуто вплив зростання чи зниження вартості bitcoin на економіку країн ЄС та третіх країн;

8) з'ясовано нормативно-правове регулювання bitcoin у країнах ЄС та третіх країнах: проблеми та можливі шляхи їх вирішення;

9) охарактеризовано правовий статус bitcoin в Україні як країни-кандидата в члени ЄС.

Об'єктом дослідження стали суспільні відносини, що виникають у сфері виникнення та застосування bitcoin в ЄС та третіх країнах.

Предметом дослідження стали законодавчі, теоретичні та практичні основи визначення правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали сучасні методи наукового пізнання: метод абстрагування дозволив відійти від несуттєвих рис і властивостей предмета дослідження та зосередитись на розгляді його найбільш важливих аспектів (підрозділи 1.1., 1.2., 1.3. та ін.); метод дедукції був застосований при детальному розгляді правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах (підрозділ 2.1.); індуктивний метод дав змогу дослідити застосування впливу зростання чи зниження вартості bitcoin на економіку країн ЄС та третіх країн та дослідити особливості зростання курсу bitcoin в ЄС та третіх країнах (підрозділи 3.1., 2.3.); метод аналізу використаний при детальному вивченні нормативно-правового регулювання bitcoin у країнах ЄС та третіх країнах: проблеми та можливі шляхи їх вирішення (підрозділ 3.2.); використовувався системний підхід, що дозволив дослідити загальну характеристику правового статусу bitcoin в Україні як країни-кандидата в члени ЄС (підрозділ 3.3.); логіко-семантичний метод дозволив розробити юридичні конструкції фінансово-правового регулювання обігу bitcoin в ЄС та третіх країнах (підрозділ 2.2.); діалектичний метод пізнання використовувався для охарактеризування історії виникнення та становлення bitcoin як однієї із криптовалют світу (підрозділ 1.1).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що за умови подальшого розвитку вони можуть бути корисні для вдосконалення законодавства щодо визначення правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах, для подальших наукових досліджень в обраній сфері, а також проведення порівняльного аналізу визначення правового статусу bitcoin в ЄС та третіх країнах.

Структура роботи. Структура випускної кваліфікаційної роботи підпорядкована меті та завданням дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та пропозицій, а також списку використаних джерел. Загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи становить 91 сторінку, з них основного тексту - 83 сторінки. Список використаних джерел нараховує 72 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА BITCOIN

1.1. Історія виникнення та становлення bitcoin як однієї із криптовалют світу

Нині можемо з точністю стверджувати, що криптовалюта bitcoin стала справжнім феномен останніх років, який викликав постійний підвищений інтерес користувачів мережі Інтернет. Історія bitcoin нерозривно пов'язана з ім'ям Сатоши Накамото, який першим повідомив світові про створення нової грошової системи.

Все почалося із жовтня 2008 року, коли на електронну пошту передплатників ресурсу gmane.comp.encryption.general надійшло повідомлення від відправника по імені Сатоши Накамото. У посланні містився опис суті і властивостей створеної криптовалюти під назвою bitcoin. Абонентам роз'яснювалося, що нова віртуальна грошова одиниця надійно захищена від шахрайських операцій, не залежить ні від яких організацій, і надає можливість анонімного її використання своїм власникам. Вся інформація про нову криптовалюту була розміщена також на bitcoin.org.

Однак історія bitcoin, а, точніше сказати, передумови для її створення були відомі набагато раніше. Ще за 10 років до того, як з'явився биткоин, переваги створення неконтрольованої криптовалюти описував у своєму романі Нил Таун Стивенсон. А дослідник Нік Сзабо аж до 2005 року працював над створенням системи електронних грошей Bitgold. Він стверджував, що віртуальна валюта не буде схильна до інфляції. Крім цього, її неможливо буде підробити і вкрасти [48].

Нині саме 2009 рік можемо вважати роком, коли з'явився биткоин. У січні цього року було вперше запущено додаток bitcoin. Стартовий грошовий блок у цій системі згенерував творець bitcoin Сатоши Накамото. Кількома

днями пізніше була зроблена перша фінансова операція переказу кріптовалюти bitcoin з рахунку одного користувача до іншого.

Виникає природне запитання: скільки коштував bitcoin, коли він з'явився і звідки? Як виявилось, bitcoin генерували користувачі на комп'ютерах. Курс bitcoin в кінці 2009 року коливався в діапазоні 700-1600 одиниць за 1 долар. Публікувався він на ресурсі NewLibertyStandard. Схема його обчислення була досить простою: брали середню потужність процесора комп'ютера, множили її на ціну електроенергії в США і ділили на кількість bitcoin, згенерованих творцем сайту [37].

Однак, першою серйозною та досконалою операцією із застосуванням bitcoin було придбання піци. У травні 2010 року один з користувачів форуму заявив, що готовий сплатити 10 тис. bitcoin за піцу. На той момент реальна вартість піци становила 25-30 доларів. Після цього у 2011 році вперше з'являється біржа MtGox, яка з часом стала платформою, за допомогою якої можна було обміняти bitcoin на звичайні гроші.

Крім того, історія становлення bitcoin має чимало фактів падінь і злетів його курсу. Тому, пропонуємо розглянути загальну тенденцію його становлення і зробити висновки про динаміку розвитку bitcoin (Табл. 1)

Таблиця 1

Тенденція становлення і застосування bitcoin

Рік	Середній курс bitcoin до долара	Особливості періоду
2008	Запуск системи	-
2009	1 тис. btc = 0,003долара	Курс був розрахований виходячи з вартості електроенергії, що витрачається на безперервну роботу комп'ютера
2010	1 bitcoin = 0,5 долара	Здійснена перша угода: купівля піци за 10 тис. bitcoin

Рік	Середній курс bitcoin до долара	Особливості періоду
2011	1 bitcoin = 10 доларів	Рік ознаменувався низкою крадіжок та зломів, в тому числі і з гаманця засновника системи, підірвали довіру до нової криптовалюти.
2012	1 bitcoin = 10 доларів	Абстрактна цифрова валюта почала приймати подобу фізичного стану, був створений перший банк BitcoinCentral.
2013	1 bitcoin = 600 доларів	Рік ознаменувався різкими стрибками зростання і падіння курсу bitcoin.
2014	1 bitcoin = 310 доларів	Запущений перший сервіс безпечного зберігання bitcoin.
2015	1 bitcoin = 360 доларів	Різкі стрибки курсу в цьому році пов'язують з діяльністю фінансової піраміди Мавроді в Китаї.
2016	1 bitcoin = 1 тис. доларів	Різкі коливання курсу фахівці пов'язують з подіями на світовій політичній арені
2017-2018	1 bitcoin приблизно дорівнює 12500 доларів	За bitcoin почали купувати і продавати нерухомість, акції у великих корпораціях і т.д.

Джерело [36].

Проте, на відміну від звичайних грошових коштів bitcoin не підкріплений абсолютно ніякими матеріальними цінностями. Ні банки, ні емісійний фонд не займаються підтримкою курсу bitcoin. Тому, у зв'язку з цим курс bitcoin дуже часто змінюється і доволі часто не на користі їх

власників. Економісти міжнародного рівня не беруться пояснювати причини таких стрибків курсу bitcoin, оскільки майже завжди це відбувається миттєво, хаотично і без жодних логічних пояснень на те.

Річ в тому, що той, хто розробив bitcoin, зовсім не збирався підкріплювати її золотом або акціями. Ця платіжна система має зовсім інші властивості. Ціноутворення в ній повністю залежить від реального попиту і пропозиції на bitcoin. Bitcoin створений таким чином, що його вартість з часом буде тільки збільшуватися. Це пояснюється тим, що витрати на створення кожної нової монети, перевищують вартість попередньої.

Частими є також питання щодо системи захисту вкладників bitcoin, адже її просто не існує і це слугує тому, що цінність віртуальних монет нічим не захищена. Справа в тому, що bitcoin розроблявся як незалежна децентралізована система для анонімних угод. Bitcoin немає «тіньових» господарів, але і «нетіньових» теж, оскільки на стабільність не здатні вплинути ні державні органи, ні великі корпорації.

Переконати користувачів у тому, що bitcoin – це серйозний проект, а не чергова піраміда можуть наступні факти:

- 1) bitcoin має найвищу ступінь захисту від фальсифікації (згенерувати ключі або підробити існуючі практично неможливо);
- 2) кожна транзакція має систему захисту, яка складається не менше ніж з 6 підтверджень;
- 3) майнінг bitcoin неможливий без дорогого комп'ютерного устаткування;
- 4) постійно збільшується число товарів і послуг, які можна купити, заплативши за них bitcoin;
- 5) зміни в протоколі системи майже не можливі, лише за наявності згоди 90% членів спільноти [30].

До того ж, переконливим доказом перспективності даної криптовалюти є те, що кожен хвилину в світі відбувається не менше 100 угод з участю bitcoin.

Також на даний момент відкритим залишається питання щодо імені того, хто створив перший bitcoin: чи це була одна людина, чи декілька. В мережі Інтернет є дані, що bitcoin був створений Сатоши Накамото. Якщо перекласти з японської «Сатоши», то дослівно воно буде звучати як: «мудрий», «винахідливий» або «ясне мислення». Початок прізвища «Нак» по-російськи означає: «відносини» або «внутрішнє середовище». Друга частина «Мото» перекладається як «фундамент» або «походження». Тобто маємо дуже підходяще ім'я для творця кардинально нового, хитрого фінансового алгоритму, а бо ж правильно сформований псевдонім.

Відкрити таємницю, хто ж насправді цей великий винахідник, що ховається під ім'ям Сатоши Накамото, так нікому і не вдалося. Єдино достовірно відоме про те, хто створив bitcoin, це те, що ця людина має досить нестандартним мисленням. Це підтверджує Джефф Гарзик – один з головних розробників системи. Він стверджує, що принцип написання коду геніального винахідника криптовалюти не вкладається в рамки рівня інтелекту типового інженера-програміста [37].

Фахівці стверджують, що Сатоши Накамото дуже заможна людина. Адже ще в кінці 2013 року він володів сумою bitcoin, що становить в перерахунку на долари – 1 мільярд.

Нині цей чоловік відійшов від справ, пов'язаних з системою bitcoin. Про це він повідомив сам у 2011 році. Але він впевнений, що його дітище, bitcoin, знаходиться в надійних руках команди професіоналів на чолі з М. Гавином.

Що ж до правової природи bitcoin, то існує декілька протилежних думок щодо цього. Так, нью-йоркський економіст А. Дамодаран, порівнюючи категорії активів, товарів, предметів колекціонування та валюти, схиляється до того, що bitcoin є валютою. На його думку, bitcoin не є активом, оскільки характерною рисою активів є генерація грошових потоків, тоді як bitcoin не генерує грошових потоків для його власників. Також bitcoin не є товаром, оскільки для товарів властива можливість бути сировиною для

виробництва. Автор коливається у визначенні, чи є bitcoin предметом колекціонування (оскільки предмет колекціонування не генерує грошові потоки і не є засобом обміну, але володіє естетичною цінністю або несе певне емоційне навантаження, вартість цього предмету не можна визначити, оскільки він не генерує грошові потоки, але він може бути оцінений, оскільки є люди, які бажають володіти цим рідкісним та привабливим для них предметом), чи все ж таки він є валютою і, зрештою, схиляється до останнього, оскільки, на його думку, bitcoin може виконувати функції грошей [24].

Навпаки, інші дослідники підкреслюють, що bitcoin не виконує функції, властиві грошам, думку яких підтримуємо і ми. Адже, як зазначає український науковець-економіст О. Шаров, що кожна із п'яти класичних грошових функцій bitcoin не виконується. По-перше, bitcoin не є мірою вартості, тобто ціна товарів не виражається в ньому, оскільки він сам не має ні внутрішньої вартості, як металеві гроші, ні представницької, зумовленої сумарною вартістю товарів, які є в обігу, і крім того, ціна bitcoin постійно змінюється, що робить його непридатним у ролі мірила вартості. По-друге, що стосується обігу bitcoin, то насправді мається на увазі обсяг угод із купівлі самих bitcoin, а не оплата ними товарів. По-третє, bitcoin не виконує ролі засобу платежу, тому що він підлягає обготівковуванню для наступної оплати необхідних товарів і послуг. Функцію нагромадження вартості bitcoin також не виконує, оскільки утворення вартості – це не просте накопичення цінностей; грошовою функцією таке накопичення вартості стає тільки тому, що воно слугує регулятором кількості грошей в обігу. Нарешті, функція світових грошей також не виконується bitcoin, оскільки, у зв'язку з відсутністю власної внутрішньої вартості, bitcoin вимушений виконувати роль лише посередника в цих остаточних розрахунках, що здійснюються переважно в доларах, які також не мають внутрішньої вартості, але їх цінність підтримується можливістю придбання товарів і послуг, вкладання коштів у боргові зобов'язання найнадійнішого позичальника [34].

Крім того, позиція, яка заперечує можливість розглядати bitcoin як аналог цінних паперів, міститься у Рішенні Європейського суду справедливості у справі C-264/14 від 22 жовтня 2015 року, у п. 55 якого вказано, що віртуальна валюта bitcoin не може вважатися цінним папером або інструментом, що посвідчує право на майно [4].

Що ж до України, то першим кроком до врегулювання відносин, що пов'язані із обігом bitcoin, став проект Закону «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183, яким зроблено спробу дати визначення поняття «криптовалюта», «bitcoin» та встановити загальні засади їх використання на території України [14].

Даним законопроектом визначалося б, що криптовалюта – це програмний код, що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міні, відомості про який вносяться та зберігаються у системі Blockchain у якості облікових одиниць поточної системи у вигляді даних. На основі цього, законодавець дотримується вже усталеного у світовій практиці підходу і визначає криптовалюту не грошима, а товаром, і до криптовалютних транзакцій пропонує застосовувати загальні положення про договір міні. Тобто криптовалюту в Україні не можна вважати законним платіжним засобом. Але така позиція закріплена лише на рівні законопроекту, і не відомо, чи збережеться вона надалі.

Отже, здійснивши аналіз питання історія виникнення та становлення bitcoin як однієї із криптовалют світу можемо стверджувати, що існують такі етапи становлення bitcoin, як однієї із криптовалют світу:

- 1) 2008 р. – створення bitcoin;
- 2) 2010 р. – відбулася перша фінансова операція із bitcoin;
- 3) 22 жовтня 2015 року Європейський суд ухвалив, що операції обміну біткоїнів на фіатні валюти звільняються від ПДВ. У рішенні суду уточнюється, що закон про ПДВ поширюється на поставку товарів і надання послуг. Транзакції в біткоїнах були віднесені до платіжних операцій з валютами, монетами і банкнотами, і тому не підлягають оподаткуванню

ПДВ. Суд рекомендував усім країнам-членам Євросоюзу виключити криптовалюту з переліку активів, що підлягають оподаткуванню.

4) квітень 2017 року – Японія легалізує bitcoin і приймає Закон «Про віртуальну валюту»;

5) 06.10.2017 року – в Україні подано законопроект № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні».

Проте, факт залишається фактом: геніальний винахід у 2008 році С. Накамото працює, а нова криптовалюта стає з кожним днем все більш популярною. Проте, існує багато певних нестабільних та законодавчо неврегульованих питань, які потребують якнайшвидшого вирішення.

1.2. Поняття та фінансово-правова природа bitcoin

Оскільки сучасні технології у світі з кожним днем розвиваються, то виникає потреба у належному нормативному регулюванні нових суспільних відносин, що виникають як результат технічного прогресу. Це все стосується і легалізації застосування криптовалюти в цілому та bitcoin зокрема.

Позиція, яка заперечує можливість розглядати bitcoin як аналог цінних паперів, міститься у Рішенні Європейського суду справедливості у справі С-264/14 від 22 жовтня 2015 року, у п. 55 якого вказано, що віртуальна валюта bitcoin не може вважатися цінним папером або інструментом, що посвідчує право на майно [4].

Європейський парламент 19 квітня ухвалив, а Рада Європи 14 травня затвердила зміни до Директиви 2015/849/ЄС. Це означає, що виникло зобов'язання країн - членів ЄС протягом 18 місяців законодавчо визначити статус криптовалюти на національному рівні. Рада Європи вимагає дати точне визначення поняттю «віртуальна валюта», ввести первинний фінансовий моніторинг посередників, які обмінюють криптовалюта на

звичайні гроші, і тих, хто зберігає електронні гаманці користувачів. Цей крок необхідний, щоб запобігти використанню криптовалюта в схемах по відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. На сьогоднішній день країни ЄС по-різному трактують поняття «криптовалюта». Зміни в законодавстві Євросоюзу безпосередньо торкнуться і України. Зобов'язання, що прописані в ст. 20 Угоди про асоціацію ЄС з Україною, вимагають від України протягом 5 років прийняти положення Директиви 2015/849/ЄС та на їх основі адаптувати національне законодавство по боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму [2].

Що ж до України, то першим кроком до врегулювання відносин, що пов'язані із обігом bitcoin, став проект Закону «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183, яким зроблено спробу дати визначення поняття «криптовалюта», «bitcoin» та встановити загальні засади їх використання на території України [14].

Даним законопроектом визначалося б, що криптовалюта – це програмний код, що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі Blockchain у якості облікових одиниць поточної системи у вигляді даних. На основі цього, законодавець дотримується вже усталеного у світовій практиці підходу і визначає криптовалюту не грошима, а товаром, і до криптовалютних транзакцій пропонує застосовувати загальні положення про договір міни. Тобто криптовалюту в Україні не можна вважати законним платіжним засобом. Але така позиція закріплена лише на рівні законопроекту, і не відомо, чи збережеться вона надалі.

Крім того, відповідно до ст.15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 № 2346-III електронні гроші - одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. Випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Банк,

що здійснює випуск електронних грошей, бере на себе зобов'язання з їх погашення [8].

Однак, з розвитком суспільних відносин появилися нові платіжні системи, не передбачені національним законодавством. Найбільш поширеною і популярною є bitcoin - однорангова платіжна система і водночас перша у світі криптовалюта, яка працює через блокчейн. Blockchain або блокчейн - це розподілена база даних про транзакції, яка формується на основі консенсусу між учасниками розподіленої мережі bitcoin. Україна на даний час входить у топ-5 країн світу за кількістю користувачів з різними біткоін-гаманцями.

Експерт в галузі економіки та введення криптовалюти bitcoin Валентин Півоваров досить вдало зазначає законопроект парламенту Японії, яким віртуальні гроші прирівняли до фідучіарних, рішення Європарламенту по створенню робочої групи для моніторингу використання криптовалют, зміни в ліцензійні документи для онлайн-гемблінгу о. Мен, якими гравцям дозволили робити ставки в bitcoin. Його думку підтримує і австралійський юрист Олена Покидько зазначаючи, що згідно з даним законопроектом в материковій державі відмінено подвійне оподаткування операцій з криптовалютами, а також «відлигу» в забороні bitcoin парламентом Російської Федерації, де вже на початку літа відбудеться міжнародна конференція, присвячена електронним грошам і криптовалютам зокрема [22, с. 762].

Станом на квітень 2017 року в Японії легалізували bitcoin та на основі цього прийняли Закон «Про віртуальну валюту», в якому визначили, що bitcoin – законний платіжний засіб, прирівняний до національної валюти [37].

У кінці березня 2014 року Народний банк Китаю випустив циркуляр, згідно з яким до 15 квітня 2014 року китайські банки і платіжні системи повинні закрити рахунки китайських веб-сайтів, які продають bitcoin.

З 2016 року в США bitcoin – є віртуальна валюта, що прирівняна по законодавству до майна та має своє оподаткування.

Швейцарським парламентом був запропонований постулат, згідно з яким bitcoin слід розглядати як іноземну валюту. Постулат був підписаний членами парламенту і прийнятий на початку 2014 року [24].

На сьогоднішній день в правовому полі України склалася негативна правозастосовна практика навколо криптовалют. Це і лист НБУ, де bitcoin визнано грошовим сурогатом, і необґрунтовані кримінальні провадження, в яких правоохоронні органи прирівнюють bitcoin до електронних грошей, емісія яких не узгоджена з НБУ, і неможливість захисту майнових прав на bitcoin у зв'язку з тим, що суд вважає його віртуальним майном, яке немає матеріальних ознак, а тому не підлягає судовому захисту.

Не зважаючи на широке поширення bitcoin в національному законодавстві повністю відсутні будь-які норми, які б регулювали їх обіг. Проте є лист-роз'яснення Національного Банку України від 10.11.2014, в якому він розглядає «віртуальну валюту/криптовалюту» bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства [15].

У ст.1 Закону України «Про Національний банк України» грошовий сурогат визнається як будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, випущені в обіг не Національним банком України і виготовлені з метою здійснення платежів в господарському обороті, крім валютних цінностей. Відповідно, висновок НБУ не має правових підстав, адже біткоїн не має нічого спільного з грошовими знаками [9].

Щодо судової практики, то є ряд ухвал про проведення гласних та негласних слідчих дій стосовно осіб, які організували виготовлення та емісію криптовалюти bitcoin. Дуже часто в таких ухвалях містилося посилання на вище згаданий лист НБУ, як аргумент на користь незаконності обігу біткоїнів. Проте жодного вироків ухвалено судом не було, а останні

процесуальні рішення були прийняті 2015 року. Воно й не дивно, адже, хоч і обіг криптовалюти не врегульований законодавством, незаконним він не є.

До того ж, Олексій Конашевич, юрист, економіст, експерт групи «Електронна демократія» Реанімаційного пакету реформ зазначає, що правове поле для визначення юридичного статусу криптовалют вже існує, а bitcoin в ньому – це фінансовий актив нарівні з коштами, цінними паперами і борговими зобов'язаннями. Проте правозастосовна практика пішла іншим шляхом, що поставило під сумнів життєздатність такого підходу [19].

Потилежну ж думку має Андрій Дубецький, співзасновник Bitcoin Foundation Ukraine, член Наглядової ради Ukraine Venture Capital and Private Equity Association, зазначив, що технологія біткоїн ще надто молода, щоб проявити себе тим чи іншим об'єктом правовідносин. Зараз потрібно відпрацювати максимально сприятливі умови для її розвитку, щоб юридичною регульованістю не створити перешкод для користувачів bitcoin. Таку ж позицію підтримали Павло Кравченко, експерт блокчейн-технологій, засновник Distributed Lab, і Анатолій Каплан, засновник інформаційного ресурсу про Bitcoin, Blockchain і децентралізовані технології FORKLOG [18].

Економічну суть криптоактивів, зазначивши, що вони містять властивості і грошей, і товару роз'яснив Дмитро Бондар, викладач кафедри загальної економічної теорії Одеського національного економічного університету: така дихотомічна природа цього об'єкту ускладнює досягнення єдиного юридичного підходу до його кваліфікації. І це, в свою чергу, пояснює труднощі регулювання цього предмету не лише в Україні, але і у всьому світі. Цю ж думку підтримав та звернув увагу на складнощі роботи юридичних осіб з bitcoin Артем Афан, керуючий партнер адвокатського об'єднання «JUSCUTUM». Він зазначив, що відсутність будь-яких роз'яснень з боку фіскальних органів ускладнює фіксацію криптовалют в активах компаній і взяття їх на баланс суб'єкта господарювання [19].

Влад Коган, представник криптовалютного бізнесу, на прикладі власної компанії Coinessa, де українці можуть вільно купляти bitcoin, пояснив, що у

зв'язку з невизначеностями в національному законодавстві його сервіс працює в англійському праві. Проте позитивний підхід до регулювання bitcoin створив би привабливий клімат для такої комерційної діяльності в Україні.

В свою чергу, партнер компанії lexnet.io Нестор Дубневич, коментуючи ситуацію, вказав, що НБУ потрібно відмовитись від визначення bitcoin як «грошового сурогата», так як відсутність роз'яснень цього терміну в діючому законодавстві створює для правозастосовних органів, правоохоронних зокрема, простір для зловживань і підміни понять. Після цього наступним кроком повинно бути визначення bitcoin державою як активу, який має грошову цінність, що надало можливість його власникам захищати свої майнові права на криптовалюту в суді, який вважає bitcoin віртуальним (неіснуючим) майном [18].

До того ж, важливими для розуміння позиції держави стосовно правового статусу біткоінів є рішення у цивільній справі Дарницького районного суду м.Києва, а згодом Апеляційного суду міста Києва [13]. Предметом позову виступила не здійснена оплата за послуги за договором підряду, яка мала бути здійснена bitcoin. Розглянувши справу, Апеляційний суд дійшов до висновку, що bitcoin не є річчю в розумінні ст. 179 ЦК України [6] та не має ознак матеріального світу. Також, bitcoin не є продукцією. При цьому, колегія суддів відхиляє посилення позивача на те, що цифрова продукція bitcoin - це майнові права, як безпідставні, оскільки вони не ґрунтуються на нормах чинного законодавства. Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» 02.07.2001 № 2658-III [10] майновими правами визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності, а також інші специфічні права та права вимоги. На думку колегії, bitcoin не має ознак майнових прав. Суд, враховуючи загальні положення про способи захисту порушеного права та судові рішення, не може зобов'язати відповідача

передати позивачу речі, які не мають ознак матеріального світу. Отже, виходить, що особа, права якої під час відносин, пов'язаних із біткоїнами, порушені, не може їх захистити у судовому порядку.

Прецедентним випадком в українській біткоїн-індустрії є формування статутного капіталу юридичної фірми Axon Partners повністю з криптовалюти. Правовою підставою для цього є ст. 13 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-ХІІ, в якій зазначено, що вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Тобто державний реєстратор оцінив bitcoin як об'єкт, який має грошову оцінку [11].

Стосовно оподаткування операцій з bitcoin, то до криптовалютних операцій в Україні застосовуються стандартні правила сплати податків на доходи фізичної особи чи прибуток юридичної особи. Варто зазначити, що bitcoin не є товаром, а тому не може оподатковуватися ПДВ. У своєму рішенні у справі «Skatteverket v David Hedqvist» Євпропейський суд з прав людини дійшов до висновку, що операції з bitcoin звільняються від ПДВ, бо належать до платіжних операцій з валютою, грошовими знаками та монетами [22, с. 763].

Отже, підсумовуючи все вище згадане, робимо висновок, що, станом на квітень 2017 року в Японії легалізували bitcoin та на основі цього прийняли Закон «Про віртуальну валюту», в якому визначили, що bitcoin – законний платіжний засіб, прирівняний до національної валюти. У кінці березня 2014 року Народний банк Китаю випустив циркуляр, згідно з яким до 15 квітня 2014 року китайські банки і платіжні системи повинні закрити рахунки китайських веб-сайтів, які продають bitcoin. З 2016 року в США bitcoin – є віртуальна валюта, що прирівняна по законодавству до майна та має своє оподаткування. Швейцарським парламентом був запропонований постулат, згідно з яким bitcoin слід розглядати як іноземну валюту. Постулат був підписаний членами парламенту і прийнятий на початку 2014 року.

Проте, відповідно до законодавства України, bitcoin не є грошима чи засобом платежу, не може бути товаром, адже не є річчю у розумінні ЦК України, і не може бути предметом бартеру, бо не має матеріальних ознак. На нашу думку, це сукупність інформації, яка має грошову оцінку. Тому, для належного регулювання обігу bitcoin та проведення операцій з ними, необхідним є якнайшвидше законодавче вирішення статусу криптовалюти в Україні.

1.3. Особливості застосування та конвертування bitcoin

У світі ментальних моделей, які часто плутаємо з фізичною реальністю; багато речей сприймається нами як даність, що існувала завжди - у той час як вони є ні чим іншим, як домовленістю між людьми.

Прикладами таких домовленостей є наприклад, устрій держави, або економічно-фінансова модель, у банківській системі якої гроші контролюються центральною установою - держбанком країни.

Багато людей, особливо після кризи 2008 року, закликають задуматися над тим, що централізована валюта, класична банківська система не в змозі ефективно працювати в існуючих тепер нових умовах. Справа навіть не лише у тому, що більшість грошей у світі - спекулятивні.

Американський медіа-критик та письменник Дуглас Рускофф порівнює гроші з операційною системою економіки, і стверджує, що лише стара модель самотуж не здатна добре працювати в умовах, коли завдяки інтернету стало можливим створення нової вартості за допомогою дешевих/доступних інструментів- подумайте про ноутбуки за 300 доларів, на яких можна робити вартісний інформаційний продукт - та швидко обмінюватися такою вартістю напряму, без посередників [23].

У нашому випадку, є ще одна причина задумуватися над альтернативними грошима: кричуща неефективність та корупційна природа державного управління в Україні, коли бюджети складають лише для того, щоб їх можна було розкрадати.

Децентралізована, незалежна від держави валюта, яка створюється безпосередньо людьми, дає альтернативу - у першу чергу ментальну, і змушує більше людей задуматися над тим, чому ми повинні годувати своїми податками (одна з причин існування централізованих грошей у державі - можливість легко збирати податки) чиновників.

Насправді, вже зараз навколо нас діє досить велика кількість альтернативних, недержавних валют. Більшість з тих, хто працює в інтернетах, чули про такі платіжні системи як PayPal - які по суті своїй є електронними грошима. Або WebMoney, де навіть існують свої власні назви для електронної валюти.

Внутрішні валюти діють в популярних масових онлайн-рольових іграх (MMORPG) типу «World of Warcraft», і в соціальних мережах - таких як Facebook, і за них можна купувати віртуальні блага на кшталт електронних подарунків або додаткових фішок для онлайн-ігор.

Є цілий ряд успішно діючих локальних валют - від місцевих грошей, які у свій час запустив в обіг мер міста Курічіба у Бразилії (цей дуже успішний проект у свій час дозволив створити тисячі нових робочих місць у місті), до тайм-доларів у низці місцевих громад в США, на які можна придбати послуги або їжу у місцевих закладах харчування, заробивши їх завдяки погодинній роботі на користь громади міста [19].

Всі перераховані вище типи валют, і «тверді», і віртуальні мають одну спільну рису - вони вимагають централізованого управління та застосування. А коли це відсутнє, то вони мають свій вбудований напрямок дій застосування такої криптовалюти, або ж такі валюти контролює той, хто контролює центральну установу криптовалюти.

Відомо, що торренти або скайп працюють тим краще, чим більше людей беруть участь у процесі. Учасники не використовують центральні установи (сервери) а зв'язуються один з одним напряму.

За аналогією з такими сервісами, а також завдяки бурхливому розвитку криптографічних протоколів для створення електронних валют в останні декілька десятиріч років, наразі ми дуже близько підійшли до децентралізованої, незалежної від жодної установи, захищеної валюти - яку створюють всі учасники системи. І найбільш вдалою реалізацією таких ідей на сьогодні є bitcoin, яку в 2008 році започаткував японець Сатоші Накамото [37].

А з розвитком електронного способу платежів стала використовуватися і оплата bitcoin. А також стало можливим застосовувати сервіс обміну кріптовалюти. Оплачувати bitcoin можна різні товари і послуги. Інтернет має безліч можливостей для цього. Також можна використовувати bitcoin і в Україні.

По всьому світу активно використовують платежі bitcoin. В Україні на даний момент тільки на малій частині вітчизняних ресурсів може провадитися оплата bitcoin. Велика частина інтернет-магазинів іноземного типу вже є активними учасниками використання такої кріптовалюти, як bitcoin.

Bitcoin - безкоштовна система електронної валюти з відкритим кодом, яка повністю децентралізована - не потребує центральних серверів або третіх сторін для підтвердження угод. Мало того, завівши акаунт ви самі генеруєте свої гроші, тобто ви це і є центробанк. Кількість грошей залежить від компютера. Користувач зберігає свій електронний гаманець у себе на компютері та проводить і приймає платежі напряму з іншими користувачами [26].

P2P - протокол допомагає перевірити, чи не використовуються підробки та подвійна проплата одною і тою ж електронною монетою bitcoin (це досягається за допомогою того, що всі транзакції публічні, і до кожної

монети bitcoin дописується у зашифрованому вигляді історія всіх її обмінів, таким чином не потрібна кредитна компанія, яка у класичних платіжних системах постійно підтримує історію та оновлює баланс вашого рахунку) [20, с. 439].

Проте, де ж беруться bitcoin у світі як частина інтернет-ресурсів та об'єкти з послугами. Наприклад, в деяких країнах ряд кафе може запропонувати оплату bitcoin. А також можна користуватися bitcoin при замовленні деяких таксі та авіаквитків. Для повного розуміння широти застосування можна скласти невеликий список за сферами послуг з можливістю оплати:

- можна оплачувати комунальні послуги, мобільний зв'язок та багато іншого;
- існує можливість покупки сувенірів і ексклюзивних речей від суспільства bitcoin;
- транспортні та соціальні послуги;
- предмети і нерухомість люкс-класу;
- забронювати готель, тур або екскурсію.

Bitcoin все активніше використовуються у всіх сферах життя, але більша частина інтернет-ресурсів та сфер послуг в Україні не готові до переходу на платежі криптовалютой. Та і, як ми зазначали попередньо, застосування bitcoin в Україні є нелегалізованим.

Розпочати працювати з Bitcoin досить просто - заходьте на сайт <http://www.bitcoin.org/>, скачайте собі на програму-клієнта (яка одразу починає генерувати невелику кількість електронних грошей та підтримує ваш гаманець). Також сайт пропонує у вкладенні перелік інших сайтів, де можна придбати або обміняти гроші з системи BitCoin [37].

Хоча BitCoin має свої слабкі сторони (головна з них - це можливе розкриття анонімності платежів, хоча зробити це досить складно), однак вона на порядок більш захищена, ніж усі електронні системи платежів (окрім

можливо eCache, з якою можна працювати лише через анонімну мережу серверів Tor).

Оплата биткоїнами в Україні не дуже поширена. Велика частина можливостей використання bitcoin інтернет-ресурсами, які відносяться до іноземних платформ, заборонена. Це пов'язано з тим, що в Європі та Америці оплатити bitcoin можна практично все, але в Україні це можливо лише щодо:

- частини інтернет-ресурсів;
- кафе, ресторани;
- бари та паби;
- деякі магазини;
- транспортні і туристичні агентства.

Список можна продовжувати до нескінченності, але у всіх сферах застосування будь-яких криптовалют поки не поширене, тому зручність є тільки у придбанні товарів чи замовлення послуг через мережу Інтернет. Місць, де можна розплатитися bitcoin в Україні, є достатньо. Крім того, є численні обмінники, які обмінюють криптовалюту на майже всі валюти світу, але в обігу переважно є долар. Bitcoin, найбільш використовувана криптовалюта, яка дозволяє брати участь у багатьох сферах, у тому числі електронних ресурсах, де немає можливості використовувати звичайну валюту. Bitcoin приймають різні сервіси, але часто вони беруть за це комісію. Особливо такий варіант відноситься до іноземних сайтів з аукціонами або з пропозиціями послуг. Інтернет-магазини зі своєю продукцією зазвичай відсотки не беруть.

Завдяки обмінній системі можна використовувати bitcoin практично скрізь, але при конвертації втрачається відсоток, хай навіть невеликий. Оплата чистими bitcoin може мати поширення ще в низці сфер, у тому числі надання юридичних послуг. Деякі фірми з підвищеною конфіденційністю приймають оплату bitcoin. А також bitcoin можуть використовуватися для допомоги Червоному Хресту та деяким іншим міжнародним організаціям.

Частина благодійних установ надає можливість вносити пожертвування у фонд bitcoin.

Благодійні організації є одними з найбільш активних користувачів криптовалют. Відбувається це через бажання анонімності тих, хто вносить пожертви. Відстеження електронних грошей відбувається набагато повільніше, ніж звичайної валюти. Багато державні компанії використовують bitcoin для секретності перерахування, ось з цієї причини уряди різних країн, у тому числі України недоброзичливо ставляться до такого відходу від оподаткування [26].

Проте, перед тим як платити bitcoin варто упевнитися в тому, що платіж відбувається не шахраям. Використовувати неперевірені ресурси не варто, оскільки можна втратити свої заощадження. Якщо відкинути не вигідні обмінні дії, то витратити криптовалюту вийде в будь-якому варіанті на інтернет-ресурсах, так і в місцях громадського харчування.

Переказ коштів можна робити прямо зі свого bitcoin-гаманця, але варто пам'ятати про те, що необхідно ретельно перевіряти всі оплати. Це дозволить уникнути помилок. Це пов'язано з тим, що переказ звичайних засобів можна відмінити, а от з криптовалютами є проблема у вигляді відсутності законодавчої бази. В Україні їх ще не прирівняли до іноземній валюті з-за непрозорості. Це як раз те, що гальмує поширення bitcoin в Україні. Bitcoin приймаються, але офіційного значення у них поки немає.

Для використання bitcoin немає необхідності конвертувати в зручну валюту. Є величезна кількість способів витратити bitcoin без переказ в звичайний варіант грошей. До таких способів належать різноманітні послуги та інтернет-ресурси, які, в свою чергу, можуть бути як посередниками, так і самостійними об'єктами. Головне правило оплати bitcoin - заздалегідь перевірити ресурс, на якому буде проводитися платіж. Можливостей у криптовалюті в інтернеті дуже багато, тому проблем з тим, куди витратити bitcoin, зазвичай не виникає.

На нашу думку, найближчий час покаже, наскільки вдалим буде проект, однак схоже він з'явився в потрібний момент - наразі існує колективне бажання мати захищену від цензури, децентралізовану, анонімну та захищену електронну валюту.

Стратегічна мета спільноти Bitcoin - поступово розширюватися, не створюючи особливого шуму та не привертаючи уваги до себе з боку урядів, щоб стати справжньою альтернативною валютою широкого вжитку. На цьому етапі мережу Bitcoin неможливо знищити (без знищення усіх комп'ютерів з клієнтами учасників) однак за умов гарної координації можна завдати відчутного удару по обмінним майданчикам, де bitcoin обмінюють на інші валюти [24].

Отже, провівши аналіз питання виокремлення особливостей застосування та конвертування bitcoin, то варто зазначити, що дана криптовалюта являє собою безкоштовну систему електронної валюти, яка повністю децентралізована - не потребує центральних серверів або третіх сторін для підтвердження угод. Мало того, зареєструвавши акаунт ви самі генеруєте свої гроші, тобто ви це і є центробанк. Кількість грошей залежить від технічних характеристик вашого компютера. Потім ці гроші можна обміняти на іншу доступну валюту.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

1. Здійснивши аналіз питання історія виникнення та становлення bitcoin як однієї із криптовалют світу можемо стверджувати, що існують такі етапи становлення bitcoin, як однієї із криптовалют світу:

- 1) 2008 р. – створення bitcoin;
- 2) 2010 р. – відбулася перша фінансова операція із bitcoin;

3) 22 жовтня 2015 року Європейський суд ухвалив, що операції обміну біткоїнів на фіатні валюти звільняються від ПДВ. У рішенні суду уточнюється, що закон про ПДВ поширюється на поставку товарів і надання послуг. Транзакції в біткоїнах були віднесені до платіжних операцій з валютами, монетами і банкнотами, і тому не підлягають оподаткуванню ПДВ. Суд рекомендував усім країнам-членам Євросоюзу виключити криптовалюту з переліку активів, що підлягають оподаткуванню.

4) квітень 2017 року – Японія легалізує bitcoin і приймає Закон «Про віртуальну валюту»;

5) 06.10.2017 року – в Україні подано законопроект № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні».

Проте, факт залишається фактом: геніальний винахід у 2008 році С. Накамото працює, а нова криптовалюта стає з кожним днем все більш популярною. Проте, існує багато певних нестабільних та законодавчо нерегульованих питань, які потребують якнайшвидшого вирішення.

2. Станом на квітень 2017 року в Японії легалізували bitcoin та на основі цього прийняли Закон «Про віртуальну валюту», в якому визначили, що bitcoin – законний платіжний засіб, прирівняний до національної валюти. У кінці березня 2014 року Народний банк Китаю випустив циркуляр, згідно з яким до 15 квітня 2014 року китайські банки і платіжні системи повинні закрити рахунки китайських веб-сайтів, які продають bitcoin. З 2016 року в США bitcoin – є віртуальна валюта, що прирівняна по законодавству до майна та має своє оподаткування. Швейцарським парламентом був запропонований постулат, згідно з яким bitcoin слід розглядати як іноземну валюту. Постулат був підписаний членами парламенту і прийнятий на початку 2014 року.

3. Оподаткування криптовалютних операцій здійснюється відповідно до національного законодавства держав-членів Європейського Союзу. Винятком є податок на додану вартість (далі - ПДВ), оскільки в листопаді 2015 року Європейський суд (European Court of Justice) виніс рішення,

відповідно до якого операції з купівлі та продажу криптовалюти за фіатні гроші податком не обкладаються. В Директиві ЄС 2015/8493 замість терміну «криптовалюта» (в сучасному світі їх налічується більше тисячі: Bitcoin, Litecoin, Ripple та ін.) використовується термін «віртуальна валюта». Крім того, вона почала розглядається як один із засобів платежу.

Так, у Великій Британії bitcoin розглядається як унікальна комбінація цифр, отриманих у результаті застосування складних математичних алгоритмів. У Гонконгу в листопаді 2013 року CEO Управління грошового обігу Гонконгу Норман Чан зазначив, що bitcoin є віртуальним товаром, а не засобом платежу.

4. Відповідно до законодавства України, Bitcoin не є грошима чи засобом платежу, не може бути товаром, адже не є річчю у розумінні ЦК України, і не може бути предметом бартеру, бо не має матеріальних ознак. На нашу думку, це сукупність інформації, яка має грошову оцінку. Тому, для належного регулювання обігу біткоінів та проведення операцій з ними, необхідним є якнайшвидше законодавче вирішення статусу криптовалюти в Україні.

5. Крім того, щодо питання правової природи bitcoin, то існує декілька протилежних думок щодо цього. Так, нью-йоркський економіст А. Дамодаран, порівнюючи категорії активів, товарів, предметів колекціонування та валюти, схиляється до того, що bitcoin є валютою. Навпаки, інші дослідники підкреслюють, що bitcoin не виконує функції, властиві грошам, думку яких підтримуємо і ми. Адже, як зазначає український науковець-економіст О. Шаров, що кожна із п'яти класичних грошових функцій bitcoin не виконується.

6. Аналіз питання виокремлення особливостей застосування та конвертування bitcoin показав, що дана криптовалюта являє собою безкоштовну систему електронної валюти, яка повністю децентралізована - не потребує центральних серверів або третіх сторін для підтвердження угод. Мало того, завівши акаунт ви самі генеруєте свої гроші, тобто ви це і є

центробанк. Кількість грошей залежить від технічних характеристик вашого компютера. Потім ці гроші можна обміняти на цілком реальні бакси.

РОЗДІЛ 2.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБІГУ BITCOIN В ЄС ТА ТРЕТІХ КРАЇНАХ

2.1. Правовий статус bitcoin в ЄС та третіх країнах

Нині сукупна капіталізація ринку криптовалют складає, за різними оцінками, від 160 до 177 млрд доларів. Згідно з прогнозом аналітика й засновника Pointpoint Research Ронни Моаса, у найближчі 10 років вона зросте до 2 трлн доларів. Світовий добовий обіг на ТОП-криптовбіржах світу складає 4 млрд доларів [37].

Фахівці, які працюють із криптовалютою, пояснюють, що основна її відмінність від звичної національної валюти полягає у децентралізованості та непідконтрольності з боку урядів. Факт виникнення цієї незалежної, з відсутнім центром управління, цифрової платіжної системи демонструє, зокрема, наскільки рівень довіри громадян до держави, фінансової системи в усьому світі падає з кожним новим роком. Однак це не означає, що держава не повинна регулювати цей обіг, адже безконтрольність криптовалют відкриває великі можливості для шахраїв, ведення тіньового бізнесу, фінансування військових конфліктів тощо. Тому деякі держави намагаються окреслити та визнати їх об'єктами цивільних правовідносин, а деякі – просто заборонити. На прями заборони зважилися тільки Болівія та Еквадор. Багато урядів обрали лінію спостереження з обережним оптимізмом. Це більшість країн Євросоюзу, Великобританія і Швейцарія, федеральний уряд США, Канада, Японія та країни Південно-Східної Азії. В більшості розвинених країн світу фінансове законодавство адаптується до проблеми регулювання криптовалют, тому незабаром це питання так чи інакше буде вирішене [24].

Після створення bitcoin у 2008-2009 рр. у світі набув поширення термін «криптовалюта», що трактується як цифрова система платежів та грошових переказів, заснована на новітніх технологіях за принципами криптографії з

метою функціонування безпечної, анонімної, децентралізованої, стабільної віртуальної валюти.

Нині існує дуже велика кількість криптовалют. Цей ринок успішно функціонує і дає можливість проаналізувати процеси формування вартості, попиту та пропозиції близько сотні різних криптовалют. До найбільших за обсягом капіталізації криптовалют належать такі: Bitcoin, Ethereum, Ethereum Classic, Dash, Ripple, Monero, Litecoin, NEM, Augur, MaidSafeCoin та ін.

За словами експерта з криптовалют Олега Кудренка, кожна валюта виконує свою особливу функцію. Bitcoin виконує функцію прямої передачі цінностей від однієї адреси до іншої, не залучаючи банки-посередники. У процесі видобутку криптовалюти Ethereum створюється децентралізований комп'ютер, що може виконати програму без можливості внесення до неї змін, як це можна зробити на звичайному комп'ютері. Ripple виконує роль криптовалюти для міжбанківських розрахунків та намагається конкурувати з відомими технологіями SWIFT чи SEPA. Існують криптовалюти, що виконують функцію створення анонімних платежів, у яких незрозуміло, хто та куди передає платіж. Це також певний сегмент криптовалют» [31, с. 67-68].

Питання про те, чи є криптовалюти грошима, на сьогодні залишається відкритим у більшості країн світу. Криптовалюти не слід визначати як вид електронних грошей, хоча вони подібні до них. Однак саме принципи повної анонімності, відсутності контролю та обмеженого випуску відрізняють їх від роботи електронних платіжних систем. Електронні гроші по суті є одиницями виміру звичайних грошей у цифровому сегменті.

Криптовалюти виникли саме для того, щоб ігнорувати консервативну фіатно-кредитну грошову систему, поза межами якої звичайні гроші не можуть існувати.

Щоб зрозуміти природу криптовалют, потрібно мати уявлення про технології, на основі яких вони функціонують. Зважаючи на те, що більшість

сучасних криптовалют «списані» з вихідного коду bitcoin, зробимо акцент саме на ньому.

Першу криптовалюту bitcoin було створено для того, щоб без участі посередників організувати передачу цінностей від однієї людини до іншої таким чином, щоб той, хто передає цінність, не міг витратити її двічі або згубити. Зараз у світі поза криптовалютами до міжнародних платежів залучаються, як правило, декілька банків з технологіями SWIFT чи SEPA. А криптовалюти здійснюють такі платежі просто завдяки технологіям, математиці та інтернету.

Як відомо, bitcoin створювався ентузіастами без участі держави як альтернатива «класичним» валютам, ґрунтуючись на відмінних від них принципах емісії та обігу. Насамперед, біткоїн це розподілена пірінгова мережа, в якій немає єдиного емісійного центру, а емісія відбувається автоматично на основі математичного алгоритму. Кожен учасник мережі бере участь у підтримці роботи мережі. Для забезпечення анонімності всіх операцій у мережі використовуються криптографічні методи асиметричного шифрування даних із застосуванням публічного та приватного ключів. Особливістю bitcoin є технологія block chain. Це публічна база всіх транзакцій, коли-небудь зроблених у системі Bitcoin, яка організована в систему блоків даних. Кожен новостворений блок містить хеш-суму попереднього. Отже, створюється безперервний ланцюжок взаємопов'язаних блоків інформації, який бере початок від так званого genesis block (перший блок у системі Bitcoin) до останнього, знайденого системою блоку. Використовуючи цю базу, кожен користувач може дізнатися, яка кількість Bitcoin належала конкретному гаманцю у певний відрізок часу. Block chain зберігається одночасно у всіх користувачів мережі [32, с. 196].

Торговельні угоди за допомогою bitcoin проводяться лише в електронному форматі, а операції купівлі-продажу цієї валюти можна здійснити через онлайн-біржі (наприклад, BTC-E). За допомогою спеціальних обмінних пунктів в онлайн-мережах (WebMoney) або через брокера Форексу

(FXOpen) криптовалюту можна обміняти на основні валюти світу. Також bitcoin можна отримати шляхом прийняття сплати за надані товари та послуги або через купівлю безпосередньо в іншого власника. Останній варіант вважають найвигіднішим, оскільки він не передбачає комісії, що стягується в обмінному пункті. Ще одним способом отримання цифрової валюти є майнінг. Він полягає у тому, що на комп'ютери користувачів, які перебувають в різних куточках планети, встановлюють спеціальне програмне забезпечення, за допомогою якого в результаті вирішення певних математичних завдань створюються біткоїни.

Однак, чи можемо ми стверджувати, що криптовалюта – це валюта, а можливо це товар, а також відзначаємо, що це засіб платежу чи все-таки обміну? Стягувати податок на додану вартість чи ні? Чи повинна діяльність криптовалютних бірж підлягати ліцензуванню? Єдиної позиції щодо зазначених питань немає. Думки регуляторів відрізняються як в різних юрисдикціях, так і між держорганами в одній конкретній країні. Ключові питання залишаються без відповідей, що створює додаткові проблеми у правозастосуванні. Оскільки важко говорити навіть про оподаткування доходів чи прибутку, отриманих у вигляді криптовалюти, без визначення правового статусу цифрових грошей. Фактично, криптовалюта перебуває у правовому вакуумі. Добре це чи погано – питання також суперечливе, а відповідь на нього залежить від конкретної ситуації.

Крім того, на сьогодні жоден з органів ЄС не ухвалив спеціальних правил регулювання криптовалютною діяльністю. Однак у 2016 р. Європейська комісія запропонувала встановити додаткове регулювання для криптовалютних бірж і компаній, що надають криптовалютні гарантії користувачам. Також у країнах ЄС оподаткування криптовалюти та операцій з нею здійснюється відповідно до національних законодавств держав-членів. Винятком є податок на додану вартість, оскільки у листопаді 2015 р. Європейський суд (European Court of Justice) виніс рішення, згідно з яким

операції з купівлі продажу Bitcoin за традиційні фіатні гроші не оподатковуються [1].

Щоб зрозуміти, який правовий статус повинен надати криптовалюти український законодавець, розглянемо правові статуси криптовалюти, що встановлені іноземними правовими системами країн ЄС та третіх країн.

Цифровою валютою у Великобританії відповідно до Закону Великобританії «Про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» (Money Laundering Regulations), вважається унікальна комбінація цифр, отримана в результаті складних математичних обчислень і алгоритмів. Тому, наприклад, біткойн не підпадає, як інші цифрові гроші, під дію цього закону і не має правового статусу [50].

«Віртуальні валюти», такі як біткойни, не підлягають під дію Закону про фінансовий нагляд, який у свою чергу регулює «цифрові гроші». «Альтернативна віртуальна валюта» - біткойн - не може розглядатися як «цифрові гроші», оскільки він не відповідає визначенню нідерландського законодавства. Цей Закон визначає «цифрові гроші» - як грошову вартість, що зберігається на електронному пристрої:

- представляє особу чи організацію, яка її видає;
- випускається в обмін на гроші для здійснення [47].

Нідерландський центральний банк (De Nederlandsche Bank, DNB) звернув увагу споживачів на ризики, пов'язані з купівлею віртуальних валют, включаючи біткойни та літекони:

- нездатність віртуальних валют повністю взяти на себе всі функції грошей;
- слабкі гарантії безпеки, надані гравцями на віртуальному валютному ринку.

Однак ні Центральний банк, ні жоден інший регулятор не вимагають ліцензування та перевірки для проведення ділових [49].

У Франції немає жодних конкретних законів чи правил стосовно «віртуальної валюти». Центральний банк Франції випустив звіт-

попередження про небезпеку «віртуальних грошей». У звіті є пояснення, що «віртуальна валюта» не вважається реальною валютою чи іншим видом платежу відповідно до французького законодавства. «Віртуальна валюта» - це інструмент спекуляції та відмивання грошей та інших незаконних дій. Цей звіт також передбачає, що конвертація між «віртуальною валютою» та реальними грошима повинна розглядатися як платіжна послуга, яка може здійснюватися лише постачальниками платіжних послуг, уповноваженими та контрольованими Органом нагляду та прийняття рішень. Такі дії спрямовані на обмеження ризику шахрайства під час продажу або придбання криптовалюти, а також допоможуть забезпечити, щоб такі дії регулювалися існуючими правилами щодо відмивання коштів та фінансування тероризму [55].

У парламенті Італії був запропонований закон, що вимагає ідентифікацію криптовалюти та учасників криптовалютних операцій, але жодного регулювання ще немає. Центральний банк Італії видає директивне попередження (Unita di informazione finanziaria per l'Italia utilizzo anomalo di valute virtual) про те, що віртуальна валюта може бути використана для відмивання грошей та фінансування тероризму. Податковий орган Італії (Agenzia delle Entrate), випустив нову інформацію про поведження з цифровими валютами, заявивши, що купівлі та продажі за допомогою криптовалюти (біткойнів) залишаються звільненими від сплати ПДВ [52].

Податкова адміністрація Норвегії (The Norwegian Tax Administration) 10дає визначення віртуальній валюті - не є «грошима» або «валютою», а є активами, які підлягають податку на приріст капіталу. З лютого 2017 року Норвезький уряд не стягує ПДВ з купівлі або продажу біткойнів [65].

Віртуальна валюта не відповідає визначенню валюти чи навіть електронній формі оплати у Фінляндії, Центральний банк класифікує віртуальну валюту – програмним забезпеченням, який є товаром. Податкова адміністрація Фінляндії видала інструкції щодо оподаткування віртуальних валют:

- при переведенні віртуальної валюти в будь-які інші застосовується правило оподаткування прибутку від приросту капіталу;
- коли віртуальна валюта використовується як форма оплати товарів і послуг, вона розглядається як інструмент торгівлі, а збільшення вартості, яку валюта могла б отримати після здійснення торгівельних операцій, оподатковується [67].

Орган фінансового нагляду Данії видав заяву про те, що віртуальна валюта не є валютою і не передбачає законодавчого регулювання у країні. Віртуальна валюта не підлягає поточному фінансовому регулюванню в Данії. Однак, відсутність регулювання віртуальної валюти не забороняє ведення криптовалютного бізнесу. В свою чергу, Орган фінансового нагляду попереджає споживачів про те, що існує ряд ризиків, пов'язаних із покупкою, продажем та володінням віртуальними валютами:

- ризик втрати віртуальної валюти на торговому майданчику;
- ризик викрадення віртуальної валюти з приватного інтернет-кошика;
- ризик не здійснити обмін віртуальної валюти на реальну;
- купівля та продаж віртуальних валют може мати податкові наслідки (не врегульовано) [56].

Так Австралія демонструє намір стати однією з найбільш прогресивних юрисдикцій. Цифрова валюта не розглядається як фінансовий продукт, а тому криптовалютна діяльність не підлягає ліцензуванню (крім діяльності, пов'язаної з фіатними грошима чи іншими фінансовими продуктами). В Австралії активно розробляється законодавство у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, що передбачало б можливість використання цифрових валют з метою здійснення цих злочинів [59].

Операції з криптовалютою оподатковуються згідно зі стандартними правилами оподаткування, тобто податком з доходів і податком на прибуток. Водночас у разі використання криптовалюти як інвестицій не виникає

необхідності сплати податку на приріст капіталу. Крім того, у грудні 2016 р. в Австралії набув чинності Кодекс поведінки для гравців індустрії цифрових валют.

У свою чергу Великобританія є лідером криптовалютної інтеграції та однією з найсприятливіших і найзручніших юрисдикцій для ведення криптовалютного бізнесу. До того ж держава надає підтримку стартапам, що пов'язані з цифровою валютою.

Однак остаточна позиція уряду стосовно правового регулювання діяльності, що пов'язана з цифровими грошима, досі не вироблена. У 2014 р. державний орган Об'єднаного Королівства підтвердив, що bitcoin – це і не валюта, і не гроші, тому криптовалюта жодним чином не може регулюватися фінансовим законодавством Великобританії. До сьогодні у Великобританії цифрову валюту вважають унікальною комбінацією цифр, що отримана в результаті складних математичних обчислень та алгоритмів. Тому Bitcoin також не підпадає під дію Закону Великобританії про легалізацію (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом [51].

Канада займає друге місце у світі після США за кількістю встановлених bitcoin-банкоматів. З метою кращого розуміння технології Blockchain держава розробляє цифрову версію канадського долара на його основі. При цьому діяльність криптовалютних бірж була врегульована ще у 2014 р., коли генерал-губернатор Канади схвалив законопроект, згідно з яким такі біржі підлягають реєстрації в Канадському центрі аналізу фінансових операцій і звітності та зобов'язані дотримуватися законодавства у галузі протидії легалізації (відмиванню) доходів [68]. Без відповідної реєстрації біржі не можуть відкрити рахунок у банку. В усьому іншому діяльність компаній не регулюється. У Канаді сплата за товари та послуги за допомогою цифрових грошей підлягає оподаткуванню як бартерна угода. Крім того, під час продажу криптовалюти стягується податок на доходи (Income Tax), податок на прибуток (Corporation Income Tax) або податок на приріст капіталу [69].

Китай до середини 2017 р. китайський фінтех-ринок розвивався найшвидше у світі. Саме тут була розташована більшість майнінг-пулів (наприклад, F2Pool, AntPool, BTC.com та ін.). Однак підхід до правового регулювання криптовалютних відносин у Китаї все ще не вироблений. Криптовалюта розглядається регулятором як товар. Оподаткування здійснюється відповідно до стандартів для товарів. Операції з криптовалютою оподатковуються податком на прибуток, податком з доходів і податком на приріст капіталу, а під час її продажу стягується податок на додану вартість [61].

На початку вересня 2017 р. Народний банк Китаю заявив, що первинне розміщення токенів криптовалют (ICO, Initial Coin Offering) є незаконною операцією. Всі ICO, що проводяться, повинні бути терміново призупинені. Регулятор пообіцяв у майбутньому карати тих, хто проводитиме розміщення, а також накласти штраф на тих, хто вже провів ICO.

В банку підкреслили, що токени не є платіжними інструментами, виданими грошово-кредитними організаціями. Вони не мають «правових чи грошових властивостей» та юридичного статусу грошей. З огляду на зазначене, їх поширення і використання як валюти є неприпустимим. Банкам країни заборонено надавати послуги для ICO.

США - одна з найзручніших у світі країн для ведення криптовалютного бізнесу. Тут інкорпоровані великі хедж-фонди, біржі та інші компанії, що пов'язані з криптовалютою. За багато товарів і послуг можна розплатитися не лише фіатними чи електронними грошима, а й цифровими. Також у США поширені банкомати (АТМ), що надають можливість обміну фідучіарних грошей і криптовалют. При цьому правове регулювання цифрової валюти в США не менш складне, ніж в Європі. Загалом, це спричинено особливостями правової системи держави (існуванням як федерального права, так і права окремих штатів), а також відсутністю єдиної позиції серед регуляторів щодо правового статусу криптовалюти [69].

Цифрова валюта розглядається одночасно як гроші (їх аналог), власність та біржові товари. На федеральному рівні деякі криптовалютні компанії (наприклад, біржі) повинні бути зареєстровані як оператори з переказування коштів у Мережі боротьби з фінансовими злочинами. А на рівні штатів діяльність таких компаній підлягає ліцензуванню (в кожному окремому штаті). Як власність цифрові гроші розглядаються з метою оподаткування. Операції з криптовалютою оподатковуються. Наприклад, заробітна плата, що виплачується працівникам у Bitcoin, є об'єктами федерального податку з доходів та податку на заробітну плату.

Комісія з цінних паперів та бірж США (SEC) у липні 2017 р. посилила вимоги до компаній, що залучають кошти на стартапи за допомогою ICO. Комісія випустила попередження учасникам ринку, в якому прирівняла первинну пропозицію токенів (ICO) криптовалютних проєктів до традиційного розміщення цінних паперів і попередила про необхідність реєструвати такі угоди.

Україна входить до ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів Bitcoin. В Україні здійснює свою діяльність найбільше в СНД bitcoin-агентство Kuna, одним із проєктів якого є криптовалютна біржа. Застосування децентралізованих технологій планується та частково вже реалізується на державному рівні: e-Auction 3.0, e-Vox, E-Ukraine. В Україні також дуже розвинене криптовалютне товариство. У грудні 2016 р. Українська біржа стала першим у світі майданчиком, де торгуються деривативи Bitcoin [60].

Проте, на сьогодні в Україні криптовалюта не має визначеного правового статусу. З огляду на природу цього об'єкта, криптовалюта не підпадає під законодавчі визначення електронних грошей, платіжних засобів, валютних цінностей, грошових сурогатів, цінних паперів та ін. Цей список можна продовжувати, проте на інші передбачені законом об'єкти біткойн та альткойни не схожі. На противагу цьому, я певен, що криптовалюта може виступати об'єктом цивільних відносин як інше нематеріальне благо.

На нашу думку, встановлюючи спеціальне регулювання ринку цифрових валют, варто надати криптовалютам особливий статус, який відобразатиме їхню специфіку. Криптовалюти є засобом обміну та водночас використовуються як інвестиційний актив, але регулятор не може вплинути на їх емісію та правила розрахунків у системі. Виходячи з такої специфіки, варто врегульовувати лише професійну діяльність, пов'язану з криптовалютами (біржі, обмінні пункти, інвестиційні фонди тощо). Що дуже важливо, зробити це потрібно зважено.

З податкової позиції, операції з передачі криптовалют не мають бути об'єктом ПДВ, а податок з доходів фізичних осіб варто утримувати лише з інвестиційного доходу (вартість продажу криптовалюти за вирахуванням вартості її придбання).

Крім того, поки Національний банк України не закріпить письмово позицію, що криптовалюта не є грошовим сурогатом, валютою чи незаконно емітованими електронними грошми, ризик залишається. Звісно, він достатньо низький, адже ст. 200 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за неправомірне використання електронних грошей [7].

З іншого боку, платникам ПДВ не варто проводити операції з криптовалютами, оскільки на сьогодні немає визначеності, чи нараховувати ПДВ у разі відчуження криптовалют. Так само платники єдиного податку не можуть приймати оплату за товари та послуги в криптовалюті, адже це буде негрошовим розрахунком, що тягне за собою втрату статусу платника єдиного податку та підвищене оподаткування.

В законопроекті №7183 «Про обіг криптовалют в Україні» (який нещодавно був зареєстрований у парламенті та розкритикований правовою спільнотою) йдеться, що криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр і букв), який є об'єктом права власності та може виступати засобом обміну. Законопроект №7183-1 пропонує визнати криптовалюту «фінансовим активом» [14].

В організації Bitcoin Foundation Ukraine звернули увагу на недоопрацьованість законопроектів та популістську складову. Визначення криптовалюти як програмного коду, який є об'єктом інтелектуальної власності, ставить її в один ряд з картиною або віршем, які також є об'єктами інтелектуальної власності. Це дуже суперечлива позиція, тому що з цього положення має випливати як можливість виплати роялті, так і термін охорони авторського права [18].

Згідно із законопроектом №7183, регулятором ринку криптовалют виступає Нацбанк. Водночас операції з криптовалютами визначені як бартерні. Постає питання, чому до регулювання цивільно-правових відносин (бартеру) залучається фінансовий регулятор [14].

Отже, як бачимо, з впевненістю можемо стверджувати, що на даний час у країнах ЄС не має законодавчого закріплення правового статусу bitcoin, проте обіг даної криптовалюти з кожним днем збільшується. Аналогічну ж ситуацію маємо і в країнах третього світу.

Україна має таку ж проблему, що й більш цивілізовані країни – технології випереджають законодавство. Проблема одна, а підходи до вирішення різні. У будь-якому випадку криптовалюти – це перспективна технологія, вона розвиватиметься, незважаючи на спротив чи нерозуміння. Кількість людей, які довіряють криптовалютам, постійно збільшується, так само як і кількість тих, для кого це стало серйозним бізнесом. Проте, на сьогодні в Україні bitcoin не має визначеного правового статусу. З огляду на природу цього об'єкта, криптовалюта не підпадає під законодавчі визначення електронних грошей, платіжних засобів, валютних цінностей, грошових сурогатів, цінних паперів та ін.

2.2. Фінансово-правове регулювання обігу bitcoin в ЄС та третіх країнах

Останнім часом стрімке зростання торгівлі криптовалютами стало важко заперечувати, спостерігаючи, як капіталізація найвідомішої з них наближається до позначки 7 млрд. доларів.

Тому, послідовною здається політика світових держав щодо введення віртуальних грошей в обіг, визначення їхнього правового статусу та легалізації операцій з ними. Проте, можемо стверджувати, що у світі сталося кілька історичних подій у сфері регулювання bitcoin. Перша: Японія прирівняла bitcoin до єн. Такий крок назустріч фінтеку уряд країни пояснив виправленням поганої репутації bitcoin на тлі скаму японської біржі MTGox, усуненням перешкод у роботі банків із криптовалютним бізнесом, а також позиціонуванням себе як високотехнологічної країни [62].

Друга: Європарламент доручив Єврокомісії створити робочу групу для моніторингу ситуації навколо криптовалют з метою глибшого дослідження можливостей їхнього використання. І третя: уряд острова Мен в Японії розглянув правки до ліцензійних документів для заняття гральним бізнесом, які дозволяють внесення ігрових депозитів у вигляді конвертованих віртуальних грошей [62].

Із депресії за допомогою bitcoin вивели фінансові проблеми 2015 року в Греції. На перший погляд може здатися, що влада справді готова відмовитися від застарілих паперових банкнот і безготівкового розрахунку на врегульованих банківських рахунках, посилаючись на швидке зростання довіри до одиниці цінності, заснованої на законах криптографії [59].

Початок 2013 року ознаменувався на Кіпрі значною економічною кризою. Вкладники в паніці знімають свої заощадження з банківських рахунків, гарячково шукаючи альтернативні інструменти інвестування з метою зберегти ліквідність власних грошей. Одночасно Венесуела зазнає

девальвації болівара: місцева валюта обвалилася на 60%. І, що цікаво, десь у цей же час світ дізнається про bitcoin [57, с. 46].

Через кілька місяців у Китаї спостерігається зниження курсу юаня, з яким пов'язано 70% світового bitcoin-трейдингу. Масовий відплив капіталу з Піднебесної, оберненого у криптоактиви, як наслідок кризи місцевої валюти до кінця 2013 року створив значний попит на віртуальні гроші, підвищивши ціну bitcoin з десяти до тисячі доларів за монету. Виходячи з цих фактів, на поверхню спливають мотиви заяви Народного банку Китаю, якою він заборонив фінустановам працювати з криптовалютами, чим «умертвив» зростання курсу цифрової валюти. До речі, досить завбачливими з боку держави видаються заборони на купівлю bitcoin за національну валюту в Ісландії й Еквадорі, де протягом останніх кількох років економіка є не стабільною на внутрішньому валютному ринку і обмежується фінансово-валютне регулювання [52].

Події наступного року особливо не позначилися на ціні криптогрошей. Bitcoin -стартапи, використання криптовалюти в e-commerce, відкриття нових торговельних майданчиків протягом 2014 року майже ніяк не вплинули на зростання попиту на bitcoin. Вартість віртуального активу стабільно знижувалася. Тільки державний аукціон у США з продажу вилучених на SilkRoad 30 000 bitcoin трохи сколихнув ціну, втім, не порушивши негативної тенденції курсу [69].

Загроза дефолту разом із липневими обмеженнями на переведення в готівку грошей у кризовій європейській країні нашттовхнула греків масово скуповувати криптовалюту за безготівковим розрахунком, що підвищило її котування. Навіть світова bitcoin-біржа Bistamp тоді пішла назустріч розгубленим еллінам, прибравши на час усі конвертаційні комісії.

Темп зростання ціни bitcoin підтримав обвал національної валюти в Аргентині наприкінці 2015 року, внаслідок чого уряд латиноамериканської країни інстинктивно почав закривати обмінні бюро і заборонив обмін аргентинських песо на долари. В інтернеті з'явилася інформація, що

аргентинці почали продавати за криптовалюти навіть нерухомість, оскільки темпи девальвації песо були такими високими, що наступної ночі національні гроші могли перетворитися на порох [65].

Було б слушно припустити, що в пошуках еквівалента грошам, які знецінюються, нарівні з нерухомістю та дорогоцінними металами жителі держав із проблемною економікою почали згадувати про криптовалюти, руху яких не перешкоджають кордони держав і розвідка органів фінмоніторингу. І якщо причинно-наслідковий зв'язок між зростанням курсу віртуальних грошей і фінансовими кризами світових країн усе ще видається туманним, достатньо згадати, як першого тижня після девальвації болівара у Венесуелі кількість користувачів криптовалют, згідно зі звітами місцевої bitcoin-ком'юніті, зросла на 50%. Така динаміка наштовхує на думку, що попит на цифрові гроші і, як наслідок, зростання їхньої ціни зумовлені далеко не прозорістю математичних формул їхнього функціонування і низькими комісіями за транзакції. Bitcoin – транскордонний інструмент інвестування – зарекомендував себе зручним засобом для управління власними активами [68].

Але повернімося до сплеску регулювання криптовалют, який спостерігається протягом останнього півріччя. Цілком можливо, що Японія, маючи в арсеналі професіональних фінансових аналітиків, передбачила, що в разі розгойдування курсу єни неврегульованість криптовалют, як у ситуації в Аргентині, видається досить привабливим каналом відпливу капіталу з країни. Тому треба прирівняти її до фіатних грошей, щоб віртуальний платіжний засіб потрапив під фінансовий контроль держави. Варто зазначити, що за такого підходу мотиви позитивного регулювання криптовалюти в Японії, адже був прийнятий Закон «Про віртуальну валюту», певною мірою суміжні з її заборонаю в Ісландії. Тільки в західній острівній державі вийшли більш бульдозерно запобігти можливим проблемам вимивання грошей із країни, ніж у її східного колеги [63].

У пошуках еквівалента грошам, які знецінюються, нарівні з нерухомістю та дорогоцінними металами мешканці держав із проблемною економікою почали згадувати про криптовалюти, руху яких не перешкоджають кордони держав і розвідка органів фінмоніторингу

Навряд чи комусь спало б на думку навідріз відмовитися від фіатних грошей і почати використовувати виключно криптовалюти в розрахунках за товари чи електронну техніку. Щоб виникла критична маса користувачів новим еквівалентом цінності, однієї реклами недостатньо. Потрібні передумови. І такими передумовами стали саме нестабільність ситуації на валютних ринках світових країн і необхідність у вільному русі капіталу між ними.

А тепер подивімося на ситуацію, яка склалася на пострадянському просторі. Яких заходів вживає вітчизняна влада для запобігання вимиванню капіталу з країни? Деофшоризація, примусова конвертація валюти у гривню, обмеження на переведення грошей у готівку. І, можливо, зовсім не випадково вже проходить бета-тестування перших вітчизняних біткойн-бірж, щоб забезпечити подушку безпеки після зіткнення приватного капіталу з валютними диверсіями центрального фінрегулятора країни. У будь-якому разі НБУ цікавіше влаштувати російську рулетку вітчизняним банкам, ніж розбиратися в принципах функціонування нових фінтехнологій.

Також хочемо згадати доволі нещодавній приклад позитивного регулювання криптовалюти в країнах ЄС. Третя у світі за обсягами торгів bitcoin -біржа Bitstamp отримала ліцензію в Люксембурзі, чим відкрила двері для своєї діяльності в усі 28 держав юрисдикції ЄС. Напевно, вони щось знають про коливання євро і вже готуються з низького старту приймати клієнтів із Греції, Іспанії та інших країн ЄС із проблемною економікою. Але все це залишається тільки припущеннями на тлі стрімкого розвитку фінтеку, якого вимагає глобалізація світової економіки [34].

Гроші в сучасному світі потрібні як повітря. Їх люблять і ненавидять, заробляють і витрачають, про них говорять і багатозначно мовчать. Можна

сміливо сказати, що саме гроші сьогодні правлять світом. З їх появи і до сьогоднішнього дня гроші пройшли величезну еволюцію від засобу еквівалентного обміну до показника успішності людини як особистості. Якщо проаналізувати сьогоднішні ЗМІ прийдемо до висновку, що сьогодні гроші стали найбажанішою матерією. Нам пропонують курси про грошову грамотності і ритуали для залучення грошей, говорять про дефіцит грошей у світі і про духовної сутності грошей. Гроші стали настільки всеохоплюючими, що про них не говорить тільки ледачий. Ми так звикли ними користуватися, що вже не помічаємо цього, точно так само як і не помічаємо як відбувається грошова еволюція.

Так, нині існує величезна безліч видів грошей. І ми говоримо зовсім не про різних світових валютах. Сьогодні фахівці виділяють такі види грошей: готівкові гроші, розмінні монети, паперові гроші (казначейські квитки, асигнації), кредитні гроші (векселі, банкноти, чеки), безготівкові гроші. По суті кожен з видів грошей відображає певну грошову революцію.

Щодо економічної суті і юридичного статусу bitcoin ведуться дискусії. В залежності від країни bitcoin розглядаються як платіжний засіб, специфічний товар, можуть мати обмеження в обігу (наприклад, заборона операцій з ними для банківських установ).

По суті справи, за допомогою спеціальних комп'ютерних обчислювальних потужностей в розподіленій мережі, до якої може долучитися кожен, створюються різні види (їх зараз вже більше 60 типів) віртуальних грошей.

Тобто фактично енергозабезпечення (електрична потужність на харчування самого обчислювача і на відведення тепла від цього комп'ютера) і амортизація самого комп'ютера перетворюється на віртуальну грошову одиницю. При цьому, одночасно зростає питома продуктивність обчислювальних потужностей (її можна виразити параметром кількість операцій / (час * потужність), так і складність розраховуються алгоритмів.

Тобто в середньому витрати на генерацію однієї грошової одиниці зберігаються на постійному рівні [35].

Досить багато послуг і продуктів продається в світі з можливістю оплати через віртуальні валюти, і цей ринок тільки зростає. Досить багато людей у світі працює віддалено через Інтернет і кількість таких людей теж тільки зростає.

Електронні гроші - термін неоднозначний, але загалом під електронними грошима розуміють гроші або фінансові зобов'язання, обмін, взаєморозрахунок з яких проводяться за допомогою інформаційних технологій.

Питання, чи є bitcoin грошима залишається на сьогодні відкритим у більшості країн світу. Наприклад, в США вже сформувалася прецедентна практика, яка визначає криптовалюту як «валюту, або ж іншу форму грошей». Позиція американських суддів була підтверджена і Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), який в 2013 році кваліфікував Bitcoin як «одну з форм грошей». Тим не менш, інший впливовий американський орган Internal Revenue Service («IRS») визначив, що для цілей федерального оподаткування криптовалют слід трактувати не як «форму грошей», а як власність [69].

З регулювання Bitcoin в ЄС, то в жовтні 2012 року, Європейський центральний банк опублікував доповідь про статус Bitcoin і проаналізував його юридичний зміст на відповідність чинному законодавству ЄС. Було висловлено припущення про те, що Bitcoin може мати правовий статус, аналогічний електронним грошам [40].

Сьогодні важливо не тільки зрозуміти феномен криптовалют на прикладі bitcoin, але і головне, з'ясувати, яке інструментальне призначення bitcoin в нашому нестійкому, турбулентному і динамічному світі.

Якщо в 2008 році, коли bitcoin був створений, його ціна в доларах коливалася близько 0,3 цента, то до грудня 2011 р. він зріс до 2 доларів. До грудня 2012 року – до 30 доларів.

Курс покупки Bitcoin до долара на 7 липня 2018, на 11.00 за київським часом на трьох основних за обсягом торгів біржах склав:

- Американська біржа Poloniex 12525.10 BTC/USD (-2.34%);
- Американська біржа Bitfinex 12529.90 BTC/USD (-1.97%);

Український ПриватБанк, Privat24:

- 563/2710.727 BTC/USD;
- 63 276.125/70 961.411 BTC/UA [36].

Сучасні науковці в основі bitcoin знаходяться п'ять основних принципів рішень для їх користувачів:

1) всі операції в мережі bitcoin шифруються. Кожен її учасник отримує власний ключ, завдяки якому він може в зашифрованому вигляді здійснювати транзакції, здійснювати перекази коштів, здійснювати видобуток bitcoin.

2) в мережі bitcoin – це пиринговая мережа. Прості користувачі, провайдери, хостери, кореневі сервери, найбільш відвідувані ресурси і т. п. мають різні можливості, повноваження і відповідальність. Зв'язок у цій звичайній мережі здійснюється через спеціальні сервери. Пирингову мережею ще називають однорангову. Всі учасники мережі абсолютно рівні. Кожен є і клієнтом, і сервером, який передає інформацію. У цій мережі всі її учасники рівні, і інформація передається не через сервери різного рівня, а безпосередньо від комп'ютера до комп'ютера, які одночасно виконують функції і сервера, і клієнта.

3) програмне забезпечення для роботи з bitcoin являє собою вільний безкоштовний софт, який кожен може скачати, щоб підключитися до мережі bitcoin.

4) bitcoin сьогодні можна отримати двома шляхами. Звичайно придбати за гроші поза мережею, інший - коли в мережі bitcoin відбуваються фінансові транзакції, комп'ютери учасників повинні проводити певні обчислення і розшифровувати криптографічні сигнали. Тобто видобуток bitcoin – це розшифрування зашифрованої інформації, що передається в мережі bitcoin.

При цьому одночасно відбувається видобуток bitcoin і забезпечуються транзакції вже існуючих bitcoin та платежі в інтернет-магазинах і т. п.

5) це принципи емісії bitcoin. Унікальність bitcoin полягає в тому, що його творець, Сатоши Накамото, відразу встановив, що не може бути отримано понад 21 млн. bitcoin. Вважають, що всі bitcoin будуть отримані до 2030 року. При цьому в програму закладено принцип, що швидкість появи bitcoin в мережі через певні проміжки часу скорочується в два рази. Для того, щоб зростаюче число учасників мережі bitcoin швидко не «вibrало» монети, у програмі автоматично постійно ускладнюється криптографія. Тобто розшифрувати її стає все складніше і складніше. Для цього треба витратити все більше і більше комп'ютерних потужностей. Тобто якщо в перший рік bitcoin добували любителі, використовуючи звичайні комп'ютери з потужними відеокартами і навіть ігрові приставки, то тепер для видобування (майнінгу) вже створюються спеціальні центри добування даних. На сьогоднішній день потужність таких центрів більш ніж у 250 разів перевищує сумарну потужність суперкомп'ютерів, експлуатованих у всіх країнах світу [24].

Пропонуємо також розглянути коротку хронологію взаємовідносин між державами/корпораціями/банками та bitcoin.

У квітні 2011 року, коли Накамото вже винайшов і запустив в мережу bitcoin, але їм цікавився тільки вузьке коло криптолюбителів, відбулася зустріч генерального директора Google Еріка Шмідта, директора мозкового центру компанії Google, в минулому політехнолога Хілларі Клінтон [37].

В жовтні 2012 року, коли bitcoin був долею наркоторговців і любителів мережі TOR, Центральний Європейський банк опублікував доповідь «Віртуальна валюта. Схеми». У Доповіді bitcoin був охарактеризований як шахрайська схема, щось подібне піраміді, типу знаменитої в Америці і Європі схеми Поцці. У доповіді стверджувалося, що жодних перспектив у bitcoin та ні, не вийшовши за вузьке коло порушників закону, вона швидко помре [26].

Подібної точки зору дотримувався і більшість фінансистів. Більш того, такий відомий чоловік, як Дженсер Саймон, який був головним економістом МВФ, а зараз є професором знаменитої Слоунівської школи бізнесу, вже восени цього року заявляв: «Держави зроблять все для знищення децентралізованої цифровий валюти. Будь-банк, який бачить це, повинен бути дуже наляканий. Уряду проведуть кампанію по знищенню децентралізованої цифровий валюти і їй скоро прийде кінець» [25].

Між тим, фактичні події розгорнулися зовсім за іншим сценарієм. На самому початку серпня, федеральний суддя в Техасі, при розгляді однієї із справ вперше у судовій практиці США виніс рішення про те, що bitcoin є платіжним засобом, тобто валютою. Федеральний суд у Нью-Йорку визнав bitcoin грошима. Згідно агентству Reuters, суддя Елісон Натан (Елісон Нейтан) з Південного окружного суду Нью-Йорка відхилила дане твердження, написавши, що bitcoin є грошима в силу свого використання. Натан у своїй постанові написала: «Bitcoin – це грошове засіб у межах значення цього поняття. Bitcoin приймаються в якості оплати за товари і послуги і можуть бути придбані на біржі з банківського рахунку. Таким чином, bitcoin виступає в якості грошових ресурсів і використовується в якості засобу обміну і платежів» [68].

Нью-йоркський департамент з фінансових послуг також визнав bitcoin в якості віртуальної валюти. Тут треба мати на увазі, що цей департамент підпорядковувався ще тоді меру Нью-Йорка Майклу Блумбергу, який є не тільки одним з найвідоміших політичних діячів США і мільярдером, але і володіє найбільшою електронною системою фінансової інформації, що використовується у всьому світі і медіахолдингом.

Мінфін Німеччини офіційно видав рішення «Щодо введення криптовалюти» та визнав bitcoin розрахунковою грошовою одиницею, а значить, узаконив деякі транзакції в цій валюті на території Німеччини. При цьому в офіційній заяві Міністерство фінансів повідомляло, що bitcoin – фінансовий інструмент, який не може бути класифікований як електронна

або іноземна валюта, а більше нагадує «приватні гроші», які можуть бути використані для «багатосторонніх клірингових операцій». Суть такого визначення полягає в тому, що Мінфін дозволив використовувати bitcoin в будь-яких розрахунках, крім розрахунків з державою, включаючи податки, а також вкладення bitcoin до банків у вигляді депозитів або інших форм банківських вкладів [70].

У Комітеті з національної безпеки Сенату США відбулися слухання з питання про bitcoin. Хоча такого роду засідання не передбачають прийняття будь-яких нормативних документів, що зобов'язують, і, тим не менш, результати засідань, висловлені в ході їх думки, а тим більше, письмові висновки, відіграють в діловому і політичному житті Америки і світу величезну роль. У ході засідання Держагентства США відповіли на запит Комітету Сенату з приводу bitcoin. Основний висновок їх звітів - цифрова валюта є законним фінансовим інструментом, а її широке використання несе значні вигоди споживачам [69].

Найбільш важливою, як для сьогодення, так і для майбутнього bitcoin була позиція Федеральної резервної системи США, викладена в листі за підписом її голови Бена Бернанке. Він зазначив, що незважаючи на те, що Федеральна резервна система в цілому стежить за розвитком подій у сфері віртуальних валют та інших інноваційних платіжних систем, ми не маємо права безпосередньо контролювати або регулювати ці нововведення або компанії, які надають їх на ринку. При цьому у листі зазначено, що bitcoin – це віртуальна валюта, яка може розглядатися в якості однієї з форм електронних грошей або технології платіжної системи, які розвиваються протягом останніх 20 років. Тим самим, Бернанке не тільки обережно, але досить ясно схвалив bitcoin, але і, що набагато більш важливо для подальшого, визнав, що вони не підпадають під юрисдикцію ФРС і являють собою не просто розрахунковий засіб, не просто технологію онлайн-платежів, типу кредитної карти, а можуть бути «електронними грошима» [68].

Bitcoin також підтримав Банк Англії. Він санкціонував випуск Королівським Монетним Двором Великобританії суверенних пам'ятних монет, номінованих в міні-держави bitcoin Олдерні, що входить до складу Нормандських островів, які знаходяться під суверенітетом Британської корони. Банк Англії фактично пішов далі за всіх. Пам'ятну монету, яка, тим не менш, є звичайними грошима маленької острівної держави, він дозволив номінувати в bitcoin, тобто визнав їх, по суті, повноцінними грошима [50].

Відповідно bitcoin в перші роки свого існування перетворився на свого роду валюту мережі Tor. У повному обсязі це проявилось в жовтні 2013 року, коли ФБР заарештувало власника найбільшої торгової площадки Tor – інтернет-магазину SilkRoad Вільяма Ульбріхта. Головним товаром магазину були наркотики. Хоча там можна було купити зброю, хакерські програми та багато іншого. Загальний оборот магазину за час його існування склав понад 1,2 млрд. доларів за курсом bitcoin на момент закриття магазину. При арешті У. Ульбріхта, у нього було вилучено 144 тис. bitcoin, а ще 111 тис. bitcoin реквізовано ЦРУ в електронному гаманці, приналежність якого Ульбріхту не встановлена [71].

Тому, можемо із впевненістю стверджувати, що будь-які нові інформаційні і технічні рішення різко розширюють сферу застосування кіберзлочинності і створюють умови для підвищення ефективності діяльності кримінальних хакерів. З цієї причини кіберзлочинність в світі зростає більш швидкими темпами, чим всі інші види злочинності. Шкоду, заподіяну світовій спільноті різними кіберзлочинами, оцінюється експертами в колосальну суму, що перевищує ВВП багатьох країн. Кіберзлочини завдають шкоди світовій економіці в розмірі близько 445 млрд. доларів в рік, говориться в доповіді Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS) США. За найскромнішими підрахунками, збиток оцінюється в 375 млн. доларів, а за найсміливішими — 575 млн. доларів. Для розвинених країн, кіберзлочинність має серйозні наслідки для ринку праці. Згідно з

дослідженням, за успішно проведених кібератак в Європі близько 150 тисяч чоловік позбулися робочих місць, в США ця цифра сягає 200 тисяч [71].

Крім того, найбільші втрати несуть на собі найбільші економіки світу, серед яких лідирують Сполучені Штати, Китай, Японія і Німеччина, втрачаючи 200 млн. доларів щорічно.

На думку експертів Лабораторії Касперського кіберзлочинці, як і інвестори, які збираються там, де нажива. Не важко здогадатися, що недоліки в будь-яких програмах є, питання тільки в тому, чи вчасно це виявляти. Нині є навіть шкідлива програма, яка атакує bitcoin з використанням бот-мереж і троянів, намагається скомпрометувати «гаманці Bitcoin» або навіть витратити їх. Ботнет Kelihos містив вбудовану функцію крадіжки bitcoin. А раніше в цьому році був виявлений зразок шкідливої програми, яка об'єднує комп'ютери в бот-мережу для майнінг (видобутку) bitcoin, а поширювався хробак через Skype» [44].

Особливо швидкими темпами зростають великомасштабні шахрайства, пов'язані з bitcoin. Тільки за останні 5 років було скоєно п'ять дуже великих пограбувань. В кінці жовтня 2013 року китайський обмінник GBV просто зник, а разом з ним – 4,1 млн. доларів в bitcoin. Потім 1,2 млн. доларів, вкрали з австралійського сховища inputs.io. Ще через тиждень були обкрадені європейські гаманці Vidextreme.pl і Bitcash.cz (вкрадено не менше 100 тис. доларів), а нещодавно платіжний сервіс BIPS втратив 1 млн. доларів під час DDoS-атаки.

Але все це ніщо перед найбільшою аферою з Біткойнами, яка була здійснена в грудні 2013 року, адже 96 тис. bitcoin, а це майже 100 млн. доларів, за станом на поточний момент, було виведено з рахунків клієнтів, постачальників та адміністраторів сайту SheepMarketplace (SMP), розташованого в мережі Tor. SMP був однією з головних майданчиків, які прийшли на заміну SilkRoad. Тепер в результаті афери закритий і сам SMP. На даний момент відомо, що зловмиснику (поодинці або групі людей) вдалося підробити залишки коштів на рахунках користувачів, показуючи, що

у них були bitcoin в електронних гаманцях, що зберігаються на ресурсі, в той час як насправді гаманці вже спустошені, а кошти вже переведені. Протягом тижня весь сайт планомірно спустошувався, а коли адміністрація сайту зрозуміла, що щось відбувається, і закрила майданчик, з рахунків користувачів було списано гігантська кількість коштів. Ця афера стала одним з найбільших викрадень в історії і стоїть в одному ряду з великими реальними злочинами, такими як крадіжка алмазів на 108 млн. доларів в магазині Harry Winston в Парижі [43].

Щодо таких ситуацій висловився один із керівників Global Financial Integrity Е. Фаган опублікував в американській пресі статтю «Bitcoin і міжнародна злочинність». У статті він зазначив, що подальший розвиток системи bitcoin можливо тільки в тому випадку, якщо власники гаманців bitcoin перестануть бути анонімними, і будуть укладені відповідні договори між системою bitcoin та органами, контролюючими легальність грошових переказів та походження грошей.

В Україні у відповідно до п. 15.1 ст. 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 № 2346-III електронні гроші визначені як одиниця вартості, які зберігають на електронному пристрої, приймаються як средство платежа іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовими зобов'язаннями цієї особи, яке виконується в готівковій та безготівковій формі [8].

Згідно з Листом Національного банку України від 08.12.2014 №29-208/72889 щодо операцій з віртуальною валютою/криптовалютою Bitcoin і віднесення їх до операцій з торгівлі іноземною валютою, право на зарахування іноземної валюти, отриманої від продажу bitcoin за кордоном, мають лише спеціально уповноважені на це банківські установи [16].

Офіційна позиція Національного банку України за операціями з bitcoin цілком категорична. Так, з Роз'яснення НБУ від 10.11.2014 [15] щодо правомірності використання в Україні віртуальної валюти/криптовалюти Bitcoin впливає, що згідно з Конституцією України (ст. 99) [5], Цивільним

кодексом України (ст. 192) [6], Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» (ст. 3) [8] та Декретом Кабінету Міністрів України від 19.02.93 № 15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (ст. 3) [12], гривня, як грошова одиниця України є єдиним законним платіжним засобом на території України. Тільки гривня приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території країни для здійснення будь-яких переказів і розрахунків.

Випуск та обіг інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів, як одного із способів платежів забороняється (частина 2 статті 32 Закону України «Про Національний банк України») [9].

Національний банк України офіційно розглядає віртуальну валюту/криптовалюту як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальної вартістю. Звідси неможливість використання зазначеної одиниці фізичними та юридичними особами на території України як засобу платежу.

Крім того, Національний банк України (далі – НБУ) зазначає, що під час використання віртуальної валюти/ криптовалюти Bitcoin з'являється серйозна загроза – фактор підвищеного ризику, пов'язаний з самим проведенням операції, – анонімність (а операція крім іншого може включати готівкові кошти) децентралізованого проведення [9].

НБУ звертає увагу і на те, що всі ризики за використання в розрахунках віртуальної валюти/ криптовалюти Bitcoin несе тільки учасник розрахунків за ним. У той же час із себе, як регулятора ринку фінансових послуг в країні, НБУ знімає відповідальність за можливі ризики і втрати, пов'язані з використанням такої системи платежів.

Отже, можемо прийти до висновку, що bitcoin зараз – це база розрахунків для решти криптовалют, «цифрове золото». Для забезпечення функціонування і захисту системи використовуються криптографічні методи. Крім того, всі операції є незворотніми, а також варто пам'ятати, що електронний платіж між двома сторонами відбувається без посередників.

Кошти ніхто не може заморозити, навіть тимчасово, за винятком самого власника.

На даний час фінансово-правове регулювання обігу bitcoin в ЄС та третіх країнах здійснюється вкрай повільно, оскільки відсутня дієва правова база щодо захисту такого обігу. Проте, світ не стоїть на місці, адже на сьогодні третя у світі за обсягами торгів bitcoin -біржа Bitstamp отримала ліцензію в Люксембурзі, чим відкрила двері для своєї діяльності в усі 28 держав юрисдикції ЄС. Напевно, вони щось знають про коливання євро і вже готуються з низького старту приймати клієнтів із Греції, Іспанії та інших країн ЄС із проблемною економікою. Але все це залишається тільки припущеннями на тлі стрімкого розвитку фінтеку, якого вимагає глобалізація світової економіки.

Крім того, Мінфін Німеччини офіційно видав рішення «Щодо введення криптовалюти» та визнав bitcoin розрахунковою грошовою одиницею, а значить, узаконив деякі транзакції в цій валюті на території Німеччини. При цьому в офіційній заяві Міністерство фінансів повідомляло, що bitcoin – фінансовий інструмент, який не може бути класифікований як електронна або іноземна валюта, а більше нагадує «приватні гроші», які можуть бути використані для «багатосторонніх клірингових операцій».

Bitcoin також підтримав Банк Англії. Він санкціонував випуск Королівським Монетним Двором Великобританії суверенних пам'ятних монет, номінованих в міні-держави bitcoin Олдерні, що входить до складу Нормандських островів, які знаходяться під суверенітетом Британської корони. Банк Англії фактично пішов далі за всіх. Пам'ятну монету, яка, тим не менш, є звичайними грошима маленької острівної держави, він дозволив номінувати в bitcoin, тобто визнав їх, по суті, повноцінними грошима.

2.3. Особливості зростання курсу bitcoin в ЄС та третіх країнах

Курс bitcoin зростає з фантастичною швидкістю, що і підтверджує той факт, що інвестиції в біткоіни - досить ризиковані. Наприклад, у 2017 році 14 червня ця криптовалюта коштувала 2340 доларів за bitcoin, а вже 16 липня вартість не перевищувала 2000 доларів. Або навпаки - 10 серпня 2017 року bitcoin коштував 3300 доларів, а 15 серпня 2017 року його вартість підскочила до 4200 доларів. Курс bitcoin може змінитися на кілька сотень доларів за кілька хвилин. Така мінливість у фінансовому світі називається волатильністю. Однак, сьогодні Ласло Ханеч, який у 2010 році купив 2 піци за 10 тисяч біткоінів, 100% кусає собі лікті.

Роботу за принципом роботи блокчейна, bitcoin редакція Еспресо.TV вже публікувала. За даним принципом bitcoin - це файли, які стали новою глобальною цифровою валютою. У цієї валюти наразі немає власника, на якого можна натиснути, немає центрального банку, який би впливав на курс.

Користувачі bitcoin можуть пересилати один одному цифрову валюту безпосередньо, без посередників і навіть не знаючи імен. Історія транзакцій зберігається в системі кожного користувача bitcoin. Цей ланцюжок може простежити кожен - система нікуди не приховує інформацію.

Винагорода зменшується вдвічі кожні 4 роки, маємо таку статистику спостережень. Загальна кількість bitcoin обмежена - їх не може бути більше 21 мільйона. Останній bitcoin видобудуть 2140 року [37].

Проблема в тому, що якщо ви купуєте bitcoin, коли на вашу думку його ціна не така вже й висока і намагаєтеся продати його, як тільки помічаєте невелике зростання курсу. Але ви можете залишитися в збитку - поки ви вирішуйте продати, біткоін встигає кілька разів поміняти свою вартість.

Сергій Фурса, фахівець відділу продажів боргових цінних паперів Dragon Capital, зазначає, що на даний момент курс змінюється абсолютно спекулятивними потоками. Це спекулятивна бульбашка, яка росте і почала

рости десь рік тому. Перший різкий поштовх bitcoin дали китайці. Вони ввели обмеження на виведення капіталу, і bitcoin багато в чому став відповіддю на питання, як же виводити ці гроші [18].

Дійсно, починаючи з 2016 року, курс bitcoin почав стабільно зростати багато в чому завдяки Китаю. Згідно Business Insider практично вся торгівля bitcoin здійснюється в Китаї. І якщо в 2012 році лише 10% операцій з bitcoin відбувалося в Китаї, то на 2016 рік число операцій збільшилася майже до 99% [70].

Унікальність долара полягає в тому, що це єдина валюта США. Гривня - єдина валюта України. Але у біткоіна немає такої унікальної якості. Тому, на нашу думку, єдина перевага bitcoin на даний момент - його популярність.

Але якщо ціна bitcoin зараз впаде, то і ставлення до нього стане негативним. Також курс bitcoin може відрізнятись на різних біржах, тому що немає єдиного ринку торгівлі для цієї криптовалюти або центрального банку.

Складно прорахувати майбутню вартість bitcoin. Численні аналітики дають різну оцінку. Наприклад, один з інвесторів системи, академік Гарварда Денніс Порто, впевнений, що курс bitcoin підкоряється закону Мура, за яким передбачається, що кількість транзисторів, що розміщуються на схемах, подвоюється кожні 24 місяці. Тобто, кожні два роки процесори комп'ютера стають потужнішими. І хоча закон Мура відноситься до транзисторів, Порто вважає, що його можна застосувати до будь-якої цифрової технології. На думку академіка, вартість bitcoin буде збільшуватися кожні 2 роки, до 2021 року його вартість досягне 100 тисяч доларів [26].

Хтось вважає, що курс розвивається за принципом доміно - чим більше галасу, тим більше інвестицій отримує криптовалюта. Ще взимку 2018 року редакція The Outline опублікувала розслідування, в якому висловила припущення, що працівники медіа мають рахунки в bitcoin, тому так активно висвітлюють цю тему, створюючи додатковий ажітаж. Журналістам, як правило, не можна інвестувати в компанії, про які вони пишуть. Однак це не

завадило журналісту американського сайту VOX Тімоті Б. Лі написати текст «Чому я інвестую в bitcoin». Цікаво, що курс bitcoin в той момент падав, але після виходу статті курс зупинив падіння. Головний редактор VOX змусила продати Тімоті Б. Лі його bitcoin, а прибуток пустити на благодійність [27].

Крім того, ні для кого не є секретом, що доволі часто bitcoin порівнюють з пірамідою «МММ». Але з пірамідою була зовсім інша ситуація - там був головна особа, яка нею керувала, а у bitcoin його немає, немає навіть правлячої верхівки - всі домовилися грати за одними правилами, і не порушують їх. Швидше це не піраміда, а роздута на порожньому місці бульбашка [26].

Існує явний критерій, за яким можна обчислити спекулятивну бульбашку. Перед початком Великої депресії в США, в 1928 році Рокфеллер, відправився чистити взуття. Чистильник взуття впізнав мільйонера і вирішив запитати у нього поради: чи варто йому продавати акції компанії X? Що відповів Рокфеллер - легенда замовчує. Однак прийшовши в свій офіс, підприємець дав розпорядження продати всі акції компанії X. Мільйонер порахував, що якщо на біржі вже грає чистильник взуття, то йому там робити нічого. І справа не в гидливості підприємця, а в тому що в таких умовах оцінити реальну вартість акцій вже неможливо. У процес залучені люди далекі від біржової діяльності. З bitcoin маємо доволі схожу ситуацію. Це ознака того, що ситуація розігріта, непрофесійні інвестори влазять в це саме з точки зору інвестицій. Ніхто з цих людей не збирається використовувати bitcoin як валюту [72].

Ніхто не скаже реальну вартість bitcoin. Але завдяки залученості і азарту людей, bitcoin, як і всі бульбашки, можуть вирости до будь-якого рівня, в будь-які терміни. Передбачити його курс неможливо - у нього немає ціни. Bank of America (BoFA), хоч і займається продажем і купівлею bitcoin, також ставиться з підозрою до нинішнього стану цієї криптовалюти, адже у цифрових валют існує безліч великих ризиків, таких як шахрайство, злам, крадіжка, прийняття нового протоколу, обмежене прийняття і те, що це

нелегалізована торгівля. Тому і так складно передбачити, коли бульбашка bitcoin лусне.

Заступник директора департаменту стратегії та реформування НБУ Руслан Кравець наголосив, що статус криптовалюти в Україні поки незрозумілий. В ефірі каналу UATV Кравець розповів, що НБУ ініціює засідання Комітету фінансової стабільності, на якому і буде вирішено статус криптовалюти в цілому та bitcoin зокрема. На сьогодні криптовалюта не є популярною для щоденних платежів. Дивно заплатити криптовалютою за проїзд у транспорті - це транзакція тривала і складна. Тому, якщо говорити про звички людей, то криптовалюта їх не поміняє. Але якщо ми говоримо про збереження коштів, то я можу сказати, що це небезпечно. Це не регулюється, обмінні курси незрозумілі, а волатильність цього ринку дуже висока [31, с. 68].

Мережа bitcoin слугує тій самій меті, що й основні платіжні мережі, такі як Visa або Western Union. Але є важлива різниця - мережі Visa і Western Union належать і управляються комерційними компаніями. Якщо ви хочете побудувати бізнес на основі однієї з цих мереж, ви повинні отримати від них дозвіл. І це не завжди легко. Наприклад, для використання мережі Visa потрібно дотримуватися сотні сторінок правил. Мережа Visa, крім того, що має високу плату, є деякі речі, які компанія не дозволить вам робити в своїй мережі взагалі.

Проте, з bitcoin маємо значно іншу ситуацію, оскільки ніхто не володіє або не контролює мережу, немає обмежень на те, як люди можуть її використовувати. Деякі тримачі bitcoin використовували цю свободу для здійснення незаконних дій, таких як покупка наркотиків або азартні ігри в інтернеті. Але це також означає, що існує низький бар'єр для входу і створення нових фінансових послуг на основі bitcoin .

Як і золото, криптовалюта не контролюється жодним центральним банком або країною. Натомість мережа керується розподіленою мережею комп'ютерів, які виконують роботу офісу. Проте, робота, щоб заробити 1

bitcoin стає дедалі складнішою і складнішою, вимагаючи більше й більше обчислювальних потужностей. Редакція Еспресо.TV на умовах конфіденціальності поспілкувалася з людиною, який займається майнінгом близько 2-х років. За його словами, щоб отримувати прибуток від майнінга біткоіна, потрібно мати в розпорядженні невелику електростанцію, бо, наприклад, якщо майнер споживає 2 кВт, і ви їх ставите їх штук 30, то потрібно 60 кВт на годину, або 1,44мВт на добу. На даний час 1 одиниця устаткування для видобутку bitcoin вартує не дуже дешево - від 1300 доларів. В середньому таке обладнання споживає 2 кВт на годину [35, с. 351].

Отже, здійснивши аналіз собливостей зростання курсу bitcoin в ЄС та третіх країнах, варто зазначити, що порахува прибуток з одного такого обладнання Antminer S, то, наприклад, якщо загальний тариф за електроенергію 90 копійок за кВт на годину, обладнання використовує близько 2 кВт на годину і обробляє 4,86 терабайта в секунду, то заробляти у нас вийде не більше 128 доларів на місяць або 1568 доларів на рік. Також не варто забувати про тепловідвід - обладнання для майнінга сильно нагрівається, хоча взимку його можна використовувати як обігрів. Деякі компанії поєднують в обладнанні функції обчислювальної машини і бойлера.

Прибуток від майнінга залежить від первинних інвестицій і які завдання ставляться. Для індивідуальних майнерів існує поняття майнінг-контрактів. Це класичний інвестиційний продукт як банківський депозит. Сам майнер порівнює криптовалюту з золотом. А видобувача bitcoin з лопатою - засобом видобутку цього «золота». Наприклад, золото є в обмеженій кількості, в планетарних масштабах. Не можна, на відміну від паперових грошей, зробити золота більше, ніж його існує в надрах. Аналогічно і в криптокоінах - є межа видобутку. І чим ефективніше видобуток, тим швидше ми наближаємося до цієї межі, підвищуючи вартість видобутку і, відповідно, вартість bitcoin.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

1. З впевненістю можемо стверджувати, що на даний час у країнах ЄС не має законодавчого закріплення правового статусу bitcoin, проте обіг даної криптовалюти з кожним днем збільшується. Аналогічну ж ситуацію маємо і в країнах третього світу.

Україна має таку ж проблему, що й більш цивілізовані країни – технології випереджають законодавство. Проблема одна, а підходи до вирішення різні. У будь-якому випадку криптовалюти – це перспективна технологія, вона розвиватиметься, незважаючи на спротив чи нерозуміння. Кількість людей, які довіряють криптовалютам, постійно збільшується, так само як і кількість тих, для кого це стало серйозним бізнесом. Проте, на сьогодні в Україні bitcoin не має визначеного правового статусу. З огляду на природу цього об'єкта, криптовалюта не підпадає під законодавчі визначення електронних грошей, платіжних засобів, валютних цінностей, грошових сурогатів, цінних паперів та ін.

2. Bitcoin зараз – це база розрахунків для решти криптовалют, «цифрове золото». Для забезпечення функціонування і захисту системи використовуються криптографічні методи. Крім того, всі операції є незворотніми, а також варто пам'ятати, що електронний платіж між двома сторонами відбувається без посередників. Кошти ніхто не може заморозити, навіть тимчасово, за винятком самого власника.

3. На даний час фінансово-правове регулювання обігу bitcoin в ЄС та третіх країнах здійснюється вкрай повільно, оскільки відсутня дієва правова база щодо захисту такого обігу. Проте, світ не стоїть на місці, адже на сьогодні третя у світі за обсягами торгів bitcoin -біржа Bitstamp отримала ліцензію в Люксембурзі, чим відкрила двері для своєї діяльності в усі 28 держав юрисдикції ЄС. Напевно, вони щось знають про коливання євро і вже готуються з низького старту приймати клієнтів із Греції, Іспанії та інших країн ЄС із проблемною економікою. Але все це залишається тільки

припущеннями на тлі стрімкого розвитку фінтеку, якого вимагає глобалізація світової економіки.

4. Крім того, Мінфін Німеччини офіційно видав рішення «Щодо введення криптовалюти» та визнав bitcoin розрахунковою грошовою одиницею, а значить, узаконив деякі транзакції в цій валюті на території Німеччини. При цьому в офіційній заяві Міністерство фінансів повідомляло, що bitcoin – фінансовий інструмент, який не може бути класифікований як електронна або іноземна валюта, а більше нагадує «приватні гроші», які можуть бути використані для «багатосторонніх клірингових операцій».

5. Bitcoin також підтримав Банк Англії. Він санкціонував випуск Королівським Монетним Двором Великобританії суверенних пам'ятних монет, номінованих в міні-державі bitcoin Олдерні, що входить до складу Нормандських островів, які знаходяться під суверенітетом Британської корони. Банк Англії фактично пішов далі за всіх. Пам'ятну монету, яка, тим не менш, є звичайними грошима маленької острівної держави, він дозволив номінувати в bitcoin, тобто визнав їх, по суті, повноцінними грошима.

6. Здійснивши аналіз собливостей зростання курсу bitcoin в ЄС та третіх країнах, варто зазначити, що порахува прибуток з одного такого обладнання Antminer S, то, наприклад, якщо загальний тариф за електроенергію 90 копійок за кВт на годину, обладнання використовує близько 2 кВт на годину і обробляє 4,86 терабайта в секунду, то заробляти у нас вийде не більше 128 доларів на місяць або 1568 доларів на рік. Також не варто забувати про тепловідвід - обладнання для майнінга сильно нагрівається, хоча взимку його можна використовувати як обігрів. Деякі компанії поєднують в обладнанні функції обчислювальної машини і бойлера.

7. Прибуток від майнінга залежить від первинних інвестицій і які завдання ставляться. Для індивідуальних майнерів існує поняття майнінг-контрактів. Це класичний інвестиційний продукт як банківський депозит. Сам майнер порівнює криптовалюту з золотом. А видобувача bitcoin з лопатою - засобом видобутку цього «золота». Наприклад, золото є в

обмеженій кількості, в планетарних масштабах. Не можна, на відміну від паперових грошей, зробити золота більше, ніж його існує в надрах. Аналогічно і в криптокоінах - є межа видобутку. І чим ефективніше видобуток, тим швидше ми наближаємося до цієї межі, підвищуючи вартість видобутку і, відповідно, вартість вітсоін.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІСНУВАННЯ, ЗАСТОСУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ BITCOIN В КРАЇНАХ ЄС ТА ТРЕТІХ КРАЇНАХ

3.1. Вплив зростання чи зниження вартості bitcoin на економіку країн ЄС та третіх країн

Bitcoin являє собою грошову одиницю у формі криптовалюти, що функціонує в спеціалізованій децентралізованій платіжній системі, заснованій на рівноправності учасників даної мережі. Станом на початок 2018 року bitcoin не є повноцінною валютою, так як не відповідає міжнародним стандартам (Бреттонвудській угоді 1944 року, Статуту Міжнародного валютного фонду 1945 року), що пред'являються до грошових одиниць, що входять в банківську систему: віртуальна одиниця не закріплена реальною вартістю (золото, срібло або інші цінні метали). Тим не менш, протягом останніх років спостерігається динамічне зростання його вартості щодо показників на кінець року при стрибкоподібних падіннях по місяцях протягом року [29].

На точність прогнозу курсу bitcoin в 2018 році впливає ряд факторів, які розташовані нижче в порядку зменшення їх важливості:

1. Враховуючи децентралізацію платіжної системи і неучасть у міжнародній банківській системі, попит на криптовалюту схильний до впливу психологічних факторів: новини ЗМІ, думки експертів і так далі. Відбивається на курсі і готовність великих торговельних мереж та фінансових організацій працювати з bitcoin (приймати в якості оплати товарів і послуг, обмінювати на фізичні грошові знаки і так далі).

2. Існує вплив на стабільність світової та національної банківської системи. Чим стабільніше світова економіка і міцніше національна валюта, тим нижче попит на bitcoin, отже, нижча ціна криптовалюти. Важливо

переглядати залежність віртуальних грошей від основних світових валют і дефляційних та інфляційних процесів в країні.

3. Надійність захисту системи відображається у неможливість підробити одноразові ключі-голограми.

4. Ставлення чинного законодавства до правового статусу bitcoin.

5. Кількість bitcoin, які перебувають в обігу – чим більше, тим нижче ціна віртуальної умовної одиниці [23].

Можемо також навести приклад факторів, що позитивно впливають на курс bitcoin:

1. На початку 2017 року в Японії спостерігалася дефляція, яка коливалася в межах 0,2% - 1%. Підсумком стала стабілізація з тенденцією до зростання котирувань ієни, долара і євро по відношенню до bitcoin. У результаті сталася часткова дестабілізація економічної системи, яка сьогодні вилилася в інфляцію понад 5% (для Японії нормальний рівень – 1-2%) і зниженням курсу ієни. Інфляція на рівні 3% імовірно буде зберігатися до середини 2018 року, що сприятиме зростанню курсу bitcoin. Причиною цього може бути введення в дію Закону «Про віртуальну валюту». Зараз Японія – один з лідерів по використанню Bitcoin, що позначиться на вартості даної кріптовалюти по всьому світу [62].

2. У 2018 році в Російській Федерації планується зміна статусу bitcoin і легалізування платіжних операцій з їх використанням. Це дасть змогу помірно підвищити вартість bitcoin по відношенню до рубля, долара і євро.

3. Все більша кількість компаній і банківських організацій по всьому світу починають активно використовувати кріптовалюти, що позитивно впливає на котирування.

4. Прогнози експертів, які пророкують стабілізацію і підвищення ставок на bitcoin. Фахівці зі зв'язків з громадськістю інвестиційного банку «Goldman Sachs» у 2018 році прогнозують курс bitcoin аналогічний 2017 році, тобто передбачається збереження ставок по відношенню до долара в районі 4000 доларів. Представники компанії «Standpoint Research» (зокрема, Ронні

Моас) передбачають зростання розглянутої криптовалюти приблизно на 25% за умови збереження в обігу такої ж або меншого числа умовних одиниць, тобто котирування по відношенню до долара в 2018 рік складуть приблизно 5000 доларів. Експерти, які прогнозують підвищення курсу на 200 доларів і більше відсотків істотного впливу на котирування не мають у силу свого слабого авторитету [67].

Щодо факторів, що сприяють падінню вартості Bitcoin, то до них можемо віднести наступні:

1. У більшості країн Єврозони до середини 2017 року намітилася тенденція до виникнення незначною дефляції в розмірі 0,1 – 0,4%, що всіляко намагався заперечувати глава Європейського Центрального Банку, щоб не провокувати валютні спекуляції, побудовані на чутках. Даність сприяла зміцненню євро по відношенню до bitcoin і, як наслідок, незначного зниження вартості останнього. Висока ймовірність дефляції в країнах Євросоюзу влітку 2018 року, що стала причиною зниження котирувань bitcoin.

2. Поява альтернативних конкурентоспроможних криптовалют, що провокує зниження попиту на bitcoin з боку учасників ринку.

3. Зниження ступеня анонімності криптовалюти, введення її у світовий і національний грошовий обіг.

4. Думки фінансових експертів пророкують зниження позицій bitcoin [53].

Отже, щодо питання вплив зростання чи зниження вартості bitcoin на економіку країн ЄС та третіх країн, то це питання для кожної країни залишається відкритим і, в більшості випадків, законодавчо неврегульовано, що становить велику проблему регулювання обігу даної криптовалюти в середині держави та між ними. Крім того, варто зауважити, що взагалі не існує точної причини збільшення чи зменшення вартості bitcoin, як в Україні, країнах ЄС та третіх країнах, що тримає в невідомості всіх власників цієї

криптовалюти, адже спрогнозувати курс bitcoin майже неможливо, навіть на один день.

3.2. Нормативно-правове регулювання bitcoin у країнах ЄС та третіх країнах: проблеми та можливі шляхи їх вирішення

В умовах сучасного зростаючого технологічно-цифрового прогресу та глобалізації, яка швидкими темпами щохвилини змінює звичний нам світ, поява криптовалюти, здавалося б, є закономірним явищем. Однак разом із своєю основною функцією модернізувати та полегшувати здійснення операцій в платіжній системі, bitcoin наразі складає і досить спірне питання стосовно своєї законності.

Тема bitcoin привертає значну увагу серед центральних банків, законотворців та інших регуляторів. Адже окрім потенційних вигод, як-от зниження транзакцій, зменшення платіжних періодів, існує загроза виникнення ряду ризиків в сферах безпеки, захисту прав споживачів та запобігання міжнародних фінансових злочинів. Сьогодні юридичні, правоохоронні, податкові та інші органи влади шукають пояснення як криптовалюта може діяти в рамках сучасних законів та чи взагалі має юридичне право на існування.

З метою узагальнення та систематизації регулювання обігу bitcoin виділяють 3 наступні підходи:

1) заборона використання, або сильному обмеженні використання цієї криптовалюти. Наприклад, як в деяких країнах третього світу Бангладеші, Болівії, Еквадорі, Тайланді та ін. Цікавий випадок складає Китай, адже саме його торгівельний ринок став найбільший в світі по bitcoin, в той самий час, коли Народний Китайський банк, 70% якого

належить державі, забороняє використовувати віртуальні гроші фінансовим інституціям;

2) режим «сиди й очікуй», поки інші держави владнають дане питання. Здебільшого поширений серед країн Європи;

3) спроби нормативно-правового регулювання віртуальної валюти, які яскраво демонструють США, Великобританія, Японія [30].

Сьогодні, як уже зазначалося, нормативно-правове регулювання віртуальної валюти, а особливо bitcoin, знаходиться на початковому етапі легалізації в національно-правових системах окремих країн, при цьому це далеко не безболісний процес, оскільки виникає ряд труднощів.

Якісно новий підхід в даному питанні нещодавно продемонструвала Японія, в якій після довгих дебатів 1 квітня 2017 року в силу вступив Закон «Про віртуальну валюту», що наділяє bitcoin та інші криптовалюти статусом платіжного засобу. Окрім того, зараз Японська рада з аудиторських стандартів планує підготувати звіт з умов та стандартів для користування криптовалютами. Науково-дослідницький інститут Nomura передбачає, що, можливо, подібний звіт правил потребуватиме чималих змін в існуючих японських законах, а саме: Закон «Про банки і фінансові інструменти», Закон «Про обмін» тощо. Такий звіт стане безпрецедентним документом, адже поки що ні одному органу чи країні не вдавалося систематизувати правила користування віртуальними валютами [62].

Деякі успіхи в регулюванні bitcoin зробив американський федеральний уряд, проте йому так і не вдалося подолати фрагментність та неоднозначність в юридичному плані стосовно криптовалют. Проблема полягає у значних неточностях та навіть відмінностях такого регулювання на державному і федеральному рівнях, оскільки різні органи демонструють різні підходи до використання bitcoin.

Наприклад, бюро Департаменту казначейства США - The Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) - застосовувало чіткі інструкції до

криптовалют, а саме в 2013 році FinCEN задекларував, що криптовалюта – не є законним засобом платежу, а є носієм для здійснення обміну. В той час як штат Нью-Йорк створив новий режим ліцензування для провайдерів bitcoin та інших [72].

Іншим цікавим прикладом є досвід Великої Британії, яка ще в 2015 році заявила, що уряд візьме безпосередню участь в регулюванні діяльності bitcoin та запровадженні інновацій в країні. Так, казначейство Британії опублікувало в 2016 році проект інноваційного плану щодо сфери фінансових послуг, за яким уряд підтримує цифровий обмін валют, а також сприятиме створенню належного середовища для функціонування віртуальних грошей.

Банк Англії не вбачає в віртуальній валюті загрозу для грошової чи фінансової стабільності Об'єднаного Королівства, однак уряд обов'язково візьме безпосередню участь у контролі та моніторингу становища bitcoin та інших криптовалют на ринку Британії. Це говорить про ймовірність інтеграції криптовалютних технологій в існуючу платіжну систему, яка може таким чином удосконалитись та зробити гнучкою валютну політику країни. Філіп Геммон, Канцлер Скарбниці Великої Британії, нещодавно заявив, що підтримка подібних інновацій як bitcoin неодмінно призведе до фундаментальної трансформації структури світової економіки, до нової індустріальної революції [50].

Для України подібний міжнародний досвід є дуже важливим, незважаючи на скептичний підхід НБУ, визначивши bitcoin – «грошовим сурогатом» та унеможлививши його законне використання на теренах нашої країни. Тим не менше Україна увійшла в топ – 10 країн за кількістю користувачів bitcoin-гаманцями.

Отже, якщо проводити аналіз питання щодо нормативно-правового регулювання bitcoin у країнах ЄС та третіх країнах, то варто зазначити, що сьогодні bitcoin та інші криптовалюти тільки починають завойовувати

фінансові ринки, тому у світі така велика варіація підходів до тлумачення та регулювання цієї альтернативи «фіатним грошам». Проте беззаперечно, що не в далекому майбутньому криптовалюти займуть особливе місце та стануть свого роду міжнародним революційним стандартом в платіжній системі. Наразі законність вживання bitcoin залежить від того, хто ним користується, в якій країні та з якою метою. Проте, у більшості країн на портативному рівні дане питання не врегульовано.

3.3. Правовий статус bitcoin в Україні як країни-кандидата в члени ЄС

Нині НБУ констатує відсутність у чинному законодавстві обігу та використанні криптовалюти Bitcoin, а також визначення певного правового статусу bitcoin в Україні. Визначення такого статусу ускладнюється відсутністю консолідованого підходу до класифікації Bitcoin і регулювання угод з ним в світі.

Деякі країни, такі до прикладу як Японія, офіційно визначили, законодавчо закріпили та дозволили операції з Bitcoin. Зазвичай Bitcoin розглядається як товар або інвестиційний актив і для цілей оподаткування підпорядкований відповідним законодавством. При цьому bitcoin може і визнаватися розрахунковою грошовою одиницею.

Наприклад, законодавство ЄС в Директиві ЄС 2015/8493 на даний час класифікує Bitcoin як цифрове представлення вартості, яка не підтверджено центральним банком або державним органом і не прив'язане до юридично встановлених валютних курсів і яке може використовуватися як засіб обміну для покупки товарів і послуг, їх передачі та зберігання, і може купуватися в електронному вигляді. При цьому обмін традиційних валют на одиницю Bitcoin в ЄС звільняється від сплати податку на додану вартість [1].

Разом з тим, в Ізраїлі, як країні третього світу, Bitcoin не підпадає під юридичне визначення валюти ні як фінансове забезпечення, ні як оподатковуваний актив. Кожен раз, коли продається Bitcoin, продавець повинен сплатити податок на приріст капіталу.

Народний банк Китаю вважає Bitcoin віртуальним товаром, а не валютою, і його продаж може обкладатися ПДВ. Подібний підхід – є у Японії, де Bitcoin визнається цінністю (активом). Його продаж обкладається японським аналогом ПДВ та визначається Законом «Про віртуальну валюту» [62].

В Австралії, ще в одній країні третього світу, Bitcoin розглядається як власність, а транзакції з ним – як бартер, а в Канаді - як нематеріальний актив, а транзакції з ним – також як бартер (табл. 2).

Таблиця 2
Правовий статус Bitcoin у різних країнах світу

Джерело [24].

Таким чином, в різних країнах Bitcoin класифікують по-різному – як віртуальну валюту, грошовий сурогат, нематеріальну цінність, віртуальний товар тощо. Зі свого боку, НБУ поки офіційно не підтримує жодна з наведених визначень. При цьому, за словами заступника голови регулятора, НБУ почав діалог з Міністерством фінансів України, Державної фіскальною службою України, Державною службою фінансового моніторингу України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку України, а також з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України для вироблення спільної позиції щодо правового статусу Bitcoin в Україні та його регулювання.

Нагадаємо, що згідно із чинним законодавством нашої держави Bitcoin не може використовуватися в Україні як засіб платежу, проте переводити криптовалюту в гривню і навпаки не заборонено. Так, в Одесі в травні заробив перший в Україні Bitcoin-банкомат. При цьому питання легалізації електронних платіжних засобів стоїть в країні досить гостро. Наприклад, відсутність законодавчої бази унеможлиблює роботу PayPal в Україні.

Отже, варто зазначити, що згідно із нормами чинного законодавства нашої країни Bitcoin не може використовуватися в Україні як засіб платежу, проте переводити криптовалюту в гривню і навпаки не заборонено. Так, в Одесі в травні встановили перший в Україні Bitcoin-банкомат. При цьому питання легалізації електронних платіжних засобів стоїть в країні досить гостро. Наприклад, відсутність законодавчої бази унеможлиблює роботу PayPal в Україні. Крім того, за відсутності правового статусу Bitcoin в Україні, відсутності його легалізації – це все може призвести до беззахистного положення учасників-власників Bitcoin, а також підвищенню рівня злочинності в електронних системах з використанням Bitcoin. Тому пропонуємо розглянути на пленарному засіданні Верховної Ради України законопроект №7183 «Про обіг криптовалюти» з можливими поправками. Все це дозволить нарешті визначити правовий статус Bitcoin в Україні,

зробити законим обіг Bitcoin на території нашої держави та захистити учасників-власників мережі Bitcoin.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3

1. Щодо питання вплив зростання чи зниження вартості bitcoin на економіку країн ЄС та третіх країн, то це питання для кожної країни залишається відкритим і, в більшості випадків, законодавчо неврегульовано, що становить велику проблему регулювання обігу даної криптовалюти в середині держави та між ними. Крім того, варто зауважити, що взагалі не існує точної причини збільшення чи зменшення вартості bitcoin, як в Україні, країнах ЄС та третіх країнах, що тримає в невідомості всіх власників цієї криптовалюти, адже спрогнозувати курс bitcoin майже неможливо, навіть на один день.

2. Якщо проводити аналіз питання щодо нормативно-правового регулювання bitcoin у країнах ЄС та третіх країнах, то варто зазначити, що сьогодні bitcoin та інші криптовалюти тільки починають завойовувати фінансові ринки, тому у світі така велика варіація підходів до тлумачення та регулювання цієї альтернативи «фіатним грошам». Проте беззаперечно, що не в далекому майбутньому криптовалюти займуть особливе місце та стануть свого роду міжнародним революційним стандартом в платіжній системі. Наразі законність вживання bitcoin залежить від того, хто ним користується, в якій країні та з якою метою. Проте, у більшості країн на портативному рівні дане питання не врегульовано.

3. Згідно із нормами чинного законодавства нашої країни Bitcoin не може використовуватися в Україні як засіб платежу, проте переводити криптовалюту в гривню і навпаки не заборонено. Так, в Одесі в травні встановили перший в Україні Bitcoin-банкомат. При цьому питання

легалізації електронних платіжних засобів стоїть в країні досить гостро. Наприклад, відсутність законодавчої бази унеможливорює роботу PayPal в Україні. Крім того, за відсутності правового статусу Bitcoin в Україні, відсутності його легалізації – це все може призвести до беззахистного положення учасників-власників Bitcoin, а також підвищенню рівня злочинності в електронних системах з використанням Bitcoin. Тому пропонуємо розглянути на пленарному засіданні Верховної Ради України законопроект №7183 «Про обіг криптовалюти» з можливими поправками. Все це дозволить нарешті визначити правовий статус Bitcoin в Україні, зробити законом обіг Bitcoin на території нашої держави та захистити учасників-власників мережі Bitcoin.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, проведене нами дипломне дослідження на тему «Правовий статус bitcoin в ЄС та третіх країнах» дало можливість сформулювати наступні загальні висновки до роботи:

1. Здійснивши аналіз питання історія виникнення та становлення bitcoin як однієї із криптовалют світу можемо стверджувати, що існують такі етапи становлення bitcoin, як однієї із криптовалют світу:

- 1) 2008 р. – створення bitcoin;
- 2) 2010 р. – відбулася перша фінансова операція із bitcoin;
- 3) 22 жовтня 2015 року Європейський суд ухвалив, що операції обміну біткоїнів на фіатні валюти звільняються від ПДВ. У рішенні суду уточнюється, що закон про ПДВ поширюється на поставку товарів і надання послуг. Транзакції в біткоїнах були віднесені до платіжних операцій з валютами, монетами і банкнотами, і тому не підлягають оподаткуванню ПДВ. Суд рекомендував усім країнам-членам Євросоюзу виключити криптовалюту з переліку активів, що підлягають оподаткуванню.
- 4) квітень 2017 року – Японія легалізує bitcoin і приймає Закон «Про віртуальну валюту»;
- 5) 06.10.2017 року – в Україні подано законопроект № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні».

Проте, факт залишається фактом: геніальний винахід у 2008 році С. Накамото працює, а нова криптовалюта стає з кожним днем все більш популярною. Проте, існує багато певних нестабільних та законодавчо неврегульованих питань, які потребують якнайшвидшого вирішення.

2. Станом на квітень 2017 року в Японії легалізували bitcoin та на основі цього прийняли Закон «Про віртуальну валюту», в якому визначили, що bitcoin – законний платіжний засіб, прирівняний до національної валюти. У кінці березня 2014 року Народний банк Китаю випустив циркуляр, згідно з яким до 15 квітня 2014 року китайські банки і платіжні системи повинні

закрити рахунки китайських веб-сайтів, які продають bitcoin. З 2016 року в США bitcoin – є віртуальна валюта, що прирівняна по законодавству до майна та має своє оподаткування. Швейцарським парламентом був запропонований постулат, згідно з яким bitcoin слід розглядати як іноземну валюту. Постулат був підписаний членами парламенту і прийнятий на початку 2014 року.

3. Оподаткування криптовалютних операцій здійснюється відповідно до національного законодавства держав-членів Європейського Союзу. Винятком є податок на додану вартість (далі - ПДВ), оскільки в листопаді 2015 року Європейський суд (European Court of Justice) виніс рішення, відповідно до якого операції з купівлі та продажу криптовалюти за фіатні гроші податком не обкладаються. В Директиві ЄС 2015/8493 замість терміну «криптовалюта» (в сучасному світі їх налічується більше тисячі: Bitcoin, Litecoin, Ripple та ін.) використовується термін «віртуальна валюта». Крім того, вона почала розглядається як один із засобів платежу.

Так, у Великій Британії bitcoin розглядається як унікальна комбінація цифр, отриманих у результаті застосування складних математичних алгоритмів. У Гонконгу в листопаді 2013 року CEO Управління грошового обігу Гонконгу Норман Чан зазначив, що bitcoin є віртуальним товаром, а не засобом платежу.

4. Відповідно до законодавства України, Bitcoin не є грошима чи засобом платежу, не може бути товаром, адже не є річчю у розумінні ЦК України, і не може бути предметом бартеру, бо не має матеріальних ознак. На нашу думку, це сукупність інформації, яка має грошову оцінку. Тому, для належного регулювання обігу біткоінів та проведення операцій з ними, необхідним є якнайшвидше законодавче вирішення статусу криптовалюти в Україні.

5. Крім того, щодо питання правової природи bitcoin, то існує декілька протилежних думок щодо цього. Так, нью-йоркський економіст А. Дамодаран, порівнюючи категорії активів, товарів, предметів

колекціонування та валюти, схиляється до того, що bitcoin є валютою. Навпаки, інші дослідники підкреслюють, що bitcoin не виконує функції, властиві грошам, думку яких підтримуємо і ми. Адже, як зазначає український науковець-економіст О. Шаров, що кожна із п'яти класичних грошових функцій bitcoin не виконується.

6. Аналіз питання виокремлення особливостей застосування та конвертування bitcoin показав, що дана криптовалюта являє собою безкоштовну систему електронної валюти, яка повністю децентралізована - не потребує центральних серверів або третіх сторін для підтвердження угод. Мало того, завівши акаунт ви самі генеруєте свої гроші, тобто ви це і є центробанк. Кількість грошей залежить від технічних характеристик вашого компютера. Потім ці гроші можна обміняти на цілком реальну валюту.

7. З впевненістю можемо стверджувати, що на даний час у країнах ЄС не має законодавчого закріплення правового статусу bitcoin, проте обіг даної криптовалюти з кожним днем збільшується. Аналогічну ж ситуацію маємо і в країнах третього світу.

Україна має таку ж проблему, що й більш цивілізовані країни – технології випереджають законодавство. Проблема одна, а підходи до вирішення різні. У будь-якому випадку криптовалюти – це перспективна технологія, вона розвиватиметься, незважаючи на спротив чи нерозуміння. Кількість людей, які довіряють криптовалютам, постійно збільшується, так само як і кількість тих, для кого це стало серйозним бізнесом. Проте, на сьогодні в Україні bitcoin не має визначеного правового статусу. З огляду на природу цього об'єкта, криптовалюта не підпадає під законодавчі визначення електронних грошей, платіжних засобів, валютних цінностей, грошових сурогатів, цінних паперів та ін.

8. Bitcoin зараз – це база розрахунків для решти криптовалют, «цифрове золото». Для забезпечення функціонування і захисту системи використовуються криптографічні методи. Крім того, всі операції є незворотніми, а також варто пам'ятати, що електронний платіж між двома

сторонами відбувається без посередників. Кошти ніхто не може заморозити, навіть тимчасово, за винятком самого власника.

9. На даний час фінансово-правове регулювання обігу bitcoin в ЄС та третіх країнах здійснюється вкрай повільно, оскільки відсутня дієва правова база щодо захисту такого обігу. Проте, світ не стоїть на місці, адже на сьогодні третя у світі за обсягами торгів bitcoin -біржа Bitstamp отримала ліцензію в Люксембурзі, чим відкрила двері для своєї діяльності в усі 28 держав юрисдикції ЄС. Напевно, вони щось знають про коливання євро і вже готуються з низького старту приймати клієнтів із Греції, Іспанії та інших країн ЄС із проблемною економікою. Але все це залишається тільки припущеннями на тлі стрімкого розвитку фінтеку, якого вимагає глобалізація світової економіки.

10. Крім того, Мінфін Німеччини офіційно видав рішення «Щодо введення криптовалюти» та визнав bitcoin розрахунковою грошовою одиницею, а значить, узаконив деякі транзакції в цій валюті на території Німеччини. При цьому в офіційній заяві Міністерство фінансів повідомляло, що bitcoin – фінансовий інструмент, який не може бути класифікований як електронна або іноземна валюта, а більше нагадує «приватні гроші», які можуть бути використані для «багатосторонніх клірингових операцій».

11. Bitcoin також підтримав Банк Англії. Він санкціонував випуск Королівським Монетним Двором Великобританії суверенних пам'ятних монет, номінованих в міні-держави bitcoin Олдерні, що входить до складу Нормандських островів, які знаходяться під суверенітетом Британської корони. Банк Англії фактично пішов далі за всіх. Пам'ятну монету, яка, тим не менш, є звичайними грошима маленької острівної держави, він дозволив номінувати в bitcoin, тобто визнав їх, по суті, повноцінними грошима.

12. Здійснивши аналіз собливостей зростання курсу bitcoin в ЄС та третіх країнах, варто зазначити, що порахувавши прибуток з одного такого обладнання Antminer S, то, наприклад, якщо загальний тариф за електроенергію 90 копійок за кВт на годину, обладнання використовує

близько 2 кВт на годину і обробляє 4,86 терабайта в секунду, то заробляти у нас вийде не більше 128 доларів на місяць або 1568 доларів на рік. Також не варто забувати про тепловідвід - обладнання для майнінга сильно нагрівається, хоча взимку його можна використовувати як обігрів. Деякі компанії поєднують в обладнанні функції обчислювальної машини і бойлера.

13. Прибуток від майнінга залежить від первинних інвестицій і які завдання ставляться. Для індивідуальних майнерів існує поняття майнінг-контрактів. Це класичний інвестиційний продукт як банківський депозит. Сам майнер порівнює криптовалюту з золотом. А видобувача bitcoin з лопатою - засобом видобутку цього «золота». Наприклад, золото є в обмеженій кількості, в планетарних масштабах. Не можна, на відміну від паперових грошей, зробити золота більше, ніж його існує в надрах. Аналогічно і в криптокоінах - є межа видобутку. І чим ефективніше видобуток, тим швидше ми наближаємося до цієї межі, підвищуючи вартість видобутку і, відповідно, вартість bitcoin.

14. Щодо питання вплив зростання чи зниження вартості bitcoin на економіку країн ЄС та третіх країн, то це питання для кожної країни залишається відкритим і, в більшості випадків, законодавчо неврегульовано, що становить велику проблему регулювання обігу даної криптовалюти в середині держави та між ними. Крім того, варто зауважити, що взагалі не існує точної причини збільшення чи зменшення вартості bitcoin, як в Україні, країнах ЄС та третіх країнах, що тримає в невідомості всіх власників цієї криптовалюти, адже спрогнозувати курс bitcoin майже неможливо, навіть на один день.

15. Якщо проводити аналіз питання щодо нормативно-правового регулювання bitcoin у країнах ЄС та третіх країнах, то варто зазначити, що сьогодні bitcoin та інші криптовалюти тільки починають завойовувати фінансові ринки, тому у світі така велика варіація підходів до тлумачення та регулювання цієї альтернативи «фіатним грошам». Проте беззаперечно, що не в далекому майбутньому криптовалюти займуть особливе місце та стануть

свого роду міжнародним революційним стандартом в платіжній системі. Наразі законність вживання bitcoin залежить від того, хто ним користується, в якій країні та з якою метою. Проте, у більшості країн на портативному рівні дане питання не врегульовано.

16. Згідно із нормами чинного законодавства нашої країни Bitcoin не може використовуватися в Україні як засіб платежу, проте переводити криптовалюту в гривню і навпаки не заборонено. Так, в Одесі в травні встановили перший в Україні Bitcoin-банкомат. При цьому питання легалізації електронних платіжних засобів стоїть в країні досить гостро. Наприклад, відсутність законодавчої бази унеможливорює роботу PayPal в Україні. Крім того, за відсутності правового статусу Bitcoin в Україні, відсутності його легалізації – це все може призвести до беззахистного положення учасників-власників Bitcoin, а також підвищенню рівня злочинності в електронних системах з використанням Bitcoin. Тому пропонуємо розглянути на пленарному засіданні Верховної Ради України законопроект №7183 «Про обіг криптовалюти» з можливими поправками. Все це дозволить нарешті визначити правовий статус Bitcoin в Україні, зробити законим обіг Bitcoin на території нашої держави та захистити учасників-власників мережі Bitcoin.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти:

1. Директиві ЄС 2015/8493 Європейського Парламенту та Ради від 17.04.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.parlament.gv.at/PAKT/EU/XXVI/EU/01/82/EU_18223/imfname_10801982.pdf.
2. Директива (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012 Європейського Парламенту та Ради [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20\(EU\)%202015_UA.htm](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20(EU)%202015_UA.htm).
3. Угоди про асоціацію ЄС з Україною від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011.
4. Рішенні Європейського суду справедливості у справі С-264/14 від 22 жовтня 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://sk.ua/wp-content/uploads/2018/03/Право_України_2018.pdf.
5. Конституцією України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - ст. 141.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - ст.356.
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 25-26. - ст.131.
8. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 29, ст.137.
9. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 29. - ст.238.

10. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України 02.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 47. - ст.251.

11. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 49. - ст. 682.

12. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.93 № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 17. - ст.184.

13. Рішення Дарницького районного суду м. Києва у справі № 753/599/16-ц від 24 березня 2016 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO13429.html.

14. Про обіг криптовалюти в Україні: законопроект № 7183 від 06.10.2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.

15. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin від 10.11.2014 // Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14>.

16. Щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» до операцій з торгівлі іноземною валютою, а також наявності підстав для зарахування від 08.12.2014 № 29-208/72889 // Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>.

Література:

17. Баликова Н. Японія визнала біткоїн платіжним засобом / Н. Баликова // Голос України. – 2017. – № 61. – С. 5.

18. Вишневский В.П. Для реализации потенциала цифровой революции необходима помощь за пределами сети // Всемирный банк. – 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/feature/2016/01/13/digital-revolution-needs-offline-help-to-realize-its-potential>.

19. Bitcoin: як в Україні використовують криптовалюту // Конкурент – ділове інтернет-видання Волині. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://konkurent.in.ua/news/golovna/12240/bitcoin-yak-v-ukrayinivikoristovuyut-kriptovalyutu.html>.

20. Гаркавенко, С.С. Маркетинг / С.С. Гаркавенко. – Київ: Лібра, 2002. – 705 с.

21. Гончаренко О., Богаченко М. Особливості функціонування криптовалют на світових фінансових ринках // Глобальні та національні проблеми економіки / О. Гончаренко, М. Богаченко. - 2015. - № 5. - С. 826–830.

22. Григоревська О., Салазкін С. Особливості функціонування віртуальних криптовалют: економічний аспект // Глобальні та національні проблеми економіки / О. Григоревська, С. Салазкін. - 2016. - № 14. - С. 760–765.

23. Гусєва І.І. Криптовалюта в Україні: поняття та перспективи використання [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.bitlex.ua/uk/blog/articles/post/kryptovalyuta_v_ukrayini_ponyattya_ta_perspektyvy_vykorystannya.

24. Дамодаран А. Природа біткоіна: актив, валюта чи предмет колекціонування? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://forklog.com/priroda-bitkoina-aktiv-valyuta-tovar-ili-predmet-kollektsionirovaniya/>.

25. Доступ к банковским услугам // Международный Валютный Фонд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2012/09/pdf/picture.pdf>.

26. Єрмошенко М.М. Проблемні аспекти теоретичного осмислення криптовалюти, як явища сучасної інформаційної економіки / М.М. Єрмошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/53441/5/Koldovskij_Chernega.pdf.

27. Карчева, Г.Т. Віртуальні інноваційні валюти як валюти майбутнього / Г.Т. Карчева, С. М. Нікітчук. // Фінансовий простір. – 2015. – С. 24–30.

28. Куцевол М.А. Поняття та економічна природа крипто валюти / М.А. Куцевол, О.А. Шевченко-Наумова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/16391/1/79-85.pdf>.

29. Ли Эндрю: Биткоин останется главной криптовалютой // Bits Media. – 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bits.media/news/rukovoditel-purse-io-endryu-li-bitkoin-ostanetsya-glavnoy-kriptovalyutoy/>.

30. Ліхачов М. Скромна чарівність біткоіна: українські реалії використання крипто валют / М. Ліхачов // Forbes Україна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forbes.net.ua/ua/opinions/1428255-skromnacharivnist-bitkoina-ukrayinski-realiyi-vikoristannyakriptovalyut?utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=skromna-charivnist-bitkoina-ukrayinski-realiyi-vikoristannya-kriptovalyut.

31. Мельниченко О.В. Організація і методологія аналізу і аудиту електронних грошей в банках : дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / О.В. Мельниченко; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2016. – С. 67–69.

32. Нефьодов А. Інтернет–валюта, або що таке електронні гроші в Інтернеті / А.Нефьодов // Бухгалтерія: зб-к систематизованого законодавства. – 2004. – № 5. – С. 193–197.

33. Поливка Н. Криптовалюти і «різноманітні біткоіни» / Н. Поливка // Юридична Газета online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciune-pravo-telekomunikaciyi/kriptovalyuti-i-riznomanitni-bitkoini.html>.

34. Шаров О. Криптовалюти: глобальні гроші чи глобальна піраміда [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/finances/kriptovalyuti-globalni-groshi-chi-globalna-piramida-263545_.html.

35. Яцик Т.В. Методика фінансового обліку криптовалюти як особливого виду електронних грошей / Т.В. Яцик // Молодий вчений. – 2017. – № 2 (42). – С. 349–354.

36. How legal is Bitcoin and Crypto Currencies? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.cryptocompare.com/coins/guides/how-legal-is-bitcoin-and-crypto-currencies/>

37. Nakamoto, S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System [Electronic resource] / Satoshi Nakamoto. – Available at: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

38. MacDonald, T.J. Blockchains and the Boundaries of Self-Organized Economies: Predictions for the Future of Banking [Electronic resource] / Trent J. MacDonald, Darcy Allen, Jason Potts // BANKING BEYOND BANKS & MONEY. – 2016. – Available at: <http://ssrn.com/abstract=2749514>.

39. Chaum, D. Blind signatures for untraceable payments [Electronic resource] / David Chaum. – Available at: <http://www.hit.bme.hu/~buttyan/courses/BMEVIHIM219/2009/Chaum.BlindSigForPayment.1982.PDF>.

40. Universal Financial Access Is Vital to Reducing Poverty, Innovation Key to Overcoming the Enormous Challenge, Says President Jim Yong Kim [Electronic resource] // The World Bank. – Available at: <http://www.worldbank.org/en/news/pressrelease/2013/10/11/universal-financial-access-vital-reducing-poverty-innovation-jim-yong-kim>.

41. Walton, J. B. Cryptocurrency Public Policy Analysis [Electronic resource] / Joseph Buckler Walton. – 2014. – Available at: <https://ssrn.com/abstract=2708302>.

42. Crypto-Currency Market Capitalizations [Electronic resource] // CoinMarketCap - Available at: <https://coinmarketcap.com>.

43. The changing world of money [Electronic resource] // KPMG. – 2015. – Available at: <http://www.criticaleye.com/insights-servfile.cfm?id=4179&view=1>.

44. Barrdear, J. The macroeconomics of central bank issued digital currencies [Electronic resource] / J. Barrdear, M. Kumhof // Bank of England. – 2016. - Available at: <http://www.bankofengland.co.uk/research/Documents/workinpapers/2016/swp605.pdf>.

45. Finland Central Bank Rules Bitcoin Is Not a Currency. Bloomberg [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://mashable.com/2014/01/20/bitcoin-commodityfinland/#RKV3qIy1DPqt>.

46. Inkomstbeskattning av virtuella valutor [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.vero.fi/sv/Detaljerade_skatteanvisningar/anvisningar/48411/inkomstbeskattning_av_virtuella_valuto/.

47. Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/#_ftnref47.

48. Finanstilsynet [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.finanstilsynet.dk/>.

49. Netherlands: Central Bank Statement on Virtual Currencies [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/netherlandscentral-bank-statement-on-virtual-currencies/>.

50. Money Laundering Regulations 2007 [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2007/2157/contents/mad>.

51. Action Plan for anti-money laundering and counter-terrorist finance [Electronic resource] // Gov.uk. - Available at: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/517992/6-2118-Action_Plan_for_Anti-Money_Laundering__web_.pdf

52. Financial Conduct Authority [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.fca.org.uk/>.

53. Finland Central Bank Rules Bitcoin Is Not a Currency. Bloomberg [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://mashable.com/2014/01/20/bitcoin-commodityfinland/#RKV3qIy1DPqt>.

54. Inkomstbeskattning av virtuella valutor [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.vero.fi/sv/Detaljerade_skatteanvisningar/anvisningar/48411/inkomstbeskattning_av_virtuella_valuto/.

55. Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/#_ftnref47.

56. Finanstilsynet [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.finanstilsynet.dk/>.

57. Andreas, A. The Internet of Trust / A. Andreas, H. Monroe. // Finance & Development. – 2016. – С. 44–47.

58. Christensen, C. M. The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail [Electronic resource] / Clayton M. Christensen // Harvard Business School Press. – 1997. – Available at: http://dl4a.org/uploads/doc/The_Innovators_Dilemma.pdf.

59. Schultz, R. What Influences the Price of Bitcoin: 2011-2015 [Electronic resource] / Richard Schultz. – 2016. – Available at: <http://cryptohustle.com/what-influences-the-price-of-bitcoin-2011-2015-thesis>.

60. TOP-10 Countries in which Bitcoin is banned [Electronic resource]. – Available at: <https://www.cryptocoinsnews.com/top-10-countries-bitcoin-banned/>.

61. KELLY MCCONNELL, BEST PRACTICE FOR BITCOINS REGULATORY, LEGAL AND FINANCIAL APPROACHES TO VIRTUAL CURRENCIES IN A HESITANT, GLOBAL ENVIRONMENT [Electronic resource]. - Available at: <file:///C:/Users/1/Desktop/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%8F%20%D0%BF%D0%B0%D0%BF%D0%BA%D0%B0/22.pd>.

62. Japan's Bitcoin Law Goes Into Effect Tomorrow [Electronic resource]. – Available at: <http://www.coindesk.com/japan-bitcoin-law-effect-tomorrow/>.

63. Deciphering cryptocurrencies. A global legal and regulatory guide [Electronic resource]. – Available at: <https://sites-nortonrosefulbright.vuturevx.com/620/12375/uploads/chapter-6—regulation-of-cryptocurrencies.pdf>.

64. Britain's Chancellor says FinTech is the next industrial revolution [Electronic resource]. – Available at: <https://www.cryptocoinsnews.com/britains-chancellor-says-fintech-next-industrial-revolution/>.

65. Taxnorway.no [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.skatteetaten.no/en/International-pages/>.

66. Finansdepartementet (2017-02-09). «Bitcoin er unntatt fra merverdiavgift». Regjeringen.no (in Norwegian). Retrieved 2017-04-02.

67. Finnish Tax Administration [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.vero.fi/en/About-us/finnish-tax-administration/>.

68. Transactions Involving Bitcoins [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.canadiantaxlitigation.com/wp-content/uploads/2014/01/2013-0514701I7.txt?utm_source=Mondaq&utm_medium=syndication&utm_campaign=inter-article-link.

69. Financial Transactions and Reports Analysis Centre of Canada [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.fintrac.gc.ca/intro-eng.asp>.

70. Gesetz uber das Kreditwesen (Kreditwesengesetz - KWG) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.gesetze-im-internet.de/kredwg/___1.html.

71. Foreign Exchange Act [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: [https://www.cb.is/library/Skraarsafn---EN/Capital-surveillance/Foreign%20Exchange%20Act%20-%20Copy%20\(1\)%20-%20Copy%20\(1\).pdf](https://www.cb.is/library/Skraarsafn---EN/Capital-surveillance/Foreign%20Exchange%20Act%20-%20Copy%20(1)%20-%20Copy%20(1).pdf).

72. The United States is Falling Behind in Bitcoin Regulation / Kyle Torpey // Bitcoin Magazine <https://bitcoinmagazine.com/articles/the-united-states-is-falling-behind-in-bitcoinregulation-1461604211/>.